

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR :

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE : Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
BUCUREȘTI 1 Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 20
SAMBATA 20 MAI 1939

Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

Genialitate și sfințenie

de NICHIFOR CRAINIC

Nicolae Berdiaiev face o profundă greșală când atribuie geniului o renunțare la lume de ordin moral și prin aceasta, îl compară cu monahul. Geniul așază la lume prin structura lui vizionară, iar nu printr'un act de voință. Un călător în țară străină, care nu cunoaște graiul locului, se simte izolat, dar această izolare cine ar putea s'o numească act de renunțare? Geniul e străin de lume prin natura viziunii lui, adică printr'un fenomen natural ce nu reprezintă nicio strădanie de ordin moral. Așeza sfântului e cu totul altceva decât această inadaptabilitate genială. Așeza e într'adevăr renunțare, adică actul radical al voinței eroice de a se lepăda de lume și de bunurile ei. Pentru ascet, lumea e într'adevăr devastată de răul păcatului și renunțarea la lume e renunțarea la păcat; lupta împotriva lumii e lupta împotriva păcatului. Dar e luptă, e război, purtat cu o încordare de voință și cu o energie morală fără asemănare. Ascetul e de cele mai multe ori un păcătos convertit prin credință religioasă la virtute. A fost întâiu din lume, a participat din plin la mizeria și la decăderea ei morală, pe care după aceea o neagă fiindcă îi cunoaște amărăciunea băută până la fund. Cunoașterea păcatului în lumina revelației creștine e izvorul groazic al lui de lume. Pe geniul însă nu conștiința morală a păcatului îl deapartează de lume, ci un superior simț estetic, care refuză urâtul existenței sau care e pătruns de tristețea frumuseților

atât de vremelnice din această lume. Scopenhauer atribuie geniului melancolia. Dar care poate fi cauza acestei melancolii decât aspectul urit al lucrurilor sau vremelnicia frumuseții lor? Genialitatea e un instinct estetic care îl desparte pe om de lume. Și e foarte posibil ca geniul să nu aibă și e foarte posibil ca geniul să nu aibă conștiința păcatului ce devastează existența, făcând-o urită și vremelnică. Urutul și vremelnicia sunt efecte ale păcatului, dar conștiința păcatului e specific creștin, pe când geniul poate fi sau nu creștin. Când Horațiu disprețuiește lumea într'un vers famos, n'o face din motive ascetice, fiindcă Horațiu e un epicurean, care se simte foarte bine în desfătările acestei vieți, ci din repulsiune față de trivialitatea „vulgului profan”. Și când el găsește accente de pătrunzătoare melancolie în strofele către Postumus, e determinat nu de sentimentul moral, ci de regretul că desfătările acestei lumi nu tin decât atât cât scurta noastră viață omenească. Un exces de sensibilitate nativă pune distanță între geniu și lume, din pricina vulgarității ei sau a vremelniceii frumuseților ei, fără ca el să aibă neapărat conștiința morții a cauzei adânci din care se naște această desfigurare. Adesea se adaugă la aceasta un orgoliu rănit de felul cum lumea reacționează față de opera lui. Beethoven e furios și desnațurizat că oamenii nu înțeleg puterea mănuitoare pe care o aduce divina lui muzică. Orgoliul se

ține de conștiința superiorității geniului. Alfred de Vigny, care declară în prefața nemuritoarelor sale poeme că genul acesta e creat de el în literatura franceză, a dat o expresie magistrală acestui sentiment în celebra poezie „Moise” unde nefericirea geniului apare din pricina nemăsuratei lui mărcii față de muritorii comuni. Orgoliul lui Ovidiu găsește versuri de foc chiar în elegiile sale, scrise în nenorocirea exilului, pe tărmlul barbar al Pontului Euxin. Iar Eminescu trăiește același sentiment al superiorității, ce pune între el și lume o distanță sidreală, când scrie:

Trăind în cercul vostru strămt,
Norocul vă petrece,
Iar eu în lumea mea mă simt
Nemuritor și rece.

Pentru ascet însă, orgoliul e păcatul capital, care a adus prăbușirea omului, păcatul și moartea în lume. Căderea lui Adam din Dumnezeu, cum scrie în Filocalie, decurge din păcatul orgoliului. Ascetul nu urăște și nu disprețuiește lumea ca făptură cosmică a lui Dumnezeu, ci păcatul din lume, care o desdumnezește. A numi genialitatea un nou monahism și o altă sfințenie, cum face Berdiaiev, înseamnă a confunda lucruri, cari nu merg împreună decât forțate de judecata cea mai arbitrară și mai neînțeleasă.

Dacă geniul merită să fie admirat în opera lui, viața lui ca om e adesea tot ce poate fi mai opus ascetismului. Opera lui Baudelaire e una și viața lui detracată e cu totul altceva. Opera lui Verlaine e una și viața lui norioasă cu totul altceva. Ca oameni, acești genii sunt martirii proprii lor păcătoșeni. Viața lui Dostoiievski însuși e un infern de patimi și toată superioara conștiință ortodoxă, în contrast profund cu biografia lui, e intrupată în opera fără de asemănare, pe care ne-a lăsat-o. Dar nici lui Baudelaire, nici lui Verlaine și nici lui Dostoiievski nu le-a trecut vreodată prin minte, că ar putea sta vreo dată pe picior de egalitate cu sfinții, fiindcă în omeneasca lor păcătoșenie, aveau conștiința creștină a distanței ce-i desparte de virtutea pe care o visau și o căutau, dor n'o înfăptuiau.

Ascetul e, dimpotrivă, o intrupare reală a virtuții. El n'o visează, ci o încarnează. Despre el se spune deobicei, în comparație cu geniul, că își este propria capodoperă morală, pe când artistul își consumă umanitatea în capodopera de artă pe care, dintrecoala ei, o dăruiește omenirii. În parte e adevărat, în parte inexact. E adevărat că geniul se consumă în operă văzându-se pe sine mai mult în ea decât în omul din el. Trebuie să observăm însă că această dăruire de sine nu e rezultatul unei deliberări morale, ci o pornire înăscută, spontană, cărăia nu i-ar putea rezista. Creația e pasiunea lui absorbantă și dominantă. Creația în geniu e un instinct gerit, care se deslășuie ca o fatalitate. El n'ar putea trăi altfel. În aspect exterior, în interpretarea, pe care noi i-o dăm, acest instinct creator apare ca o

Destinul împărătesc al poetului

de prof. N. I. HERESCU

Intre cuvintele cu tale atribuite lui Michel-Angelo, este unul care, în deosebi, îmbracă un adânc înțeles. Se zice că neintrecutul meșter, aflându-se odată în fața unui bloc de marmură, ar fi exclamat: „Ah, ce frumoasă statuie!”. Cu aceea putere de anticipare pe care o dă artistului obiceiul lucrului, el ghicea, în bucată informă de marmură, liniile și conturul unei statui.

Un sentiment asemănător încearcă desigur pe învățați, oricâteori îi duce gândul la viața marelui Virgiliu. Despre viața lui, au rămas informații puține, neîndestulătoare, câteodată contradictorii. Am putea spune că ele lasă impresia unui bloc de marmură nemodelat. Acest material, sărac și informe, ne îngăduie totuși să întrezărim ce splendidă linie, ce contur singular avusese viața poetului. Imitând pe Michel-Angelo, suntem ispițiți să exclamăm și noi: „Ah, ce frumoasă viață!”.

Frumusețea abia bănuită a acestei vieți de poet face și mai mare greutatea de a o prinde într'o iconă care să nu fie prea trădătoare. Greutatea, cum era de așteptat, n'au învins-o învățații, ci tot un poet. Cea mai bună definiție a vieții lui Virgiliu ne-a dat-o Carducci, atunci când, în 1884, inaugura statuia poetului la intrarea satului Pietole. Acolo, pe melcagurile unde, cu două mii de ani în urmă, duiosul cântăreț al turmelor deschisese ochii asupra lumii, Carducci a înfățișat pe Virgiliu, într'o frază lapidară, ca pe un „lavoratore italico, che dalle rive del Mincio sali al Campidoglio, e dal Campidoglio all'Olimpo”: (Un muncitor italian, care, depe malurile râului Mincio s'a înălțat pe Capitoliu și depe Capitoliu în Olimp).

În adevăr: să fii aruncat de ursită într'un sat pierdut lângă malurile mlăștinoase ale râului Mincio; să fii copilul unui mărunț cultivator dela țară, care-și agonisea viața îngrijind de albine; să-ți petreci copilăria hoinărind prin grădini și livezi; apoi deodată să fii primit la masa împăratului, stăpânul marelui imperiu; și în fine să devii, prin cântecul tău, zeul în fața căruia se pleacă elitele spirituale din toate timpurile, — nu este aceasta cea mai minunată trecere prin viață din câte se pot închipui?

Oamenii locului au înțeles repede, cu instinctul sigur al celor simpli, că viața lui Virgiliu semăna a minune, și în jurul nașterii sale a început să se urzească legenda... Se povestea cum, în noaptea dinaintea facerii, maica poetului visase că naștea un ram de laur. Și ramul, îndată ce-a atins pământul, a crescut văzând cu ochii, acoperindu-se repede cu flori și cu roade. Laurul, atunci ca și astăzi, era sortit să încunună frunțile învingătorilor. A doua zi în zori, plecând cu bărbatul ei într'un sat învecinat, durerile facerii au prins-o pe drum și a născut în marginea șoselei. Iar pruncul, în loc să plângă, și-a privit domol părinții și-a sură. După obiceiul din părțile acelea, pe locul unde s'a născut copilul a fost sădit o cracă de plop; îndată s'a înălțat un plop care creștea într'o zi cât alții într'un an, ajungând repede un copac înalt și drept, obiect de venerație pentru oamenii din împrejurimi. Și astfel basmele s'au țesut, din prima zi, în jurul leagănului lui Virgiliu. Ele învăluiau cu minuni și cu taine nașterea copilului care, într'o scurtă viață de pământean, avea să facă un salt uriaș, din omeneșc și trecător în dumnezeesc și etern.

Dar, în destinul acesta neobișnuit, poetul nu se găsea singur: viața lui se legase de aceea a unui împărat. Era Octavian Augustul, „tânărul divin”, care luase pe umerii săi, la 18 ani, moștenirea glorioasă dar grea a lui Caesar, pentru ca, în mai puțin de douăzeci de ani, dintr'o țară săngerată și

sfâșiată înăuntru, să facă un puternic și înfloritor imperiu. Destinul împărătesc al lui Virgiliu se întregeste și se împletește cu acela al lui August.

„Împăratului, ne spune istoricul Suetoniu, îi plăcea să încurajeze în toate chipurile pe oamenii de geniu ai vrmeii sale. El asculta cu răbdare și cu bunăvoință pe cei care îi citeau fie poeme, fie opere de istorie, fie chiar cuvântări sau dialoguri filozofice...” În adevăr, August se pricepuse să creeze, în jurul palatului său, condițiile prielnice în care spiritele înzestrate cresc și făuresc opere fără moarte. Un veac mai târziu, duhul pătrunzător al lui Martial, exprima într'un vers devenit repede celebru, credința lui despre rolul pe care îl au marii monarhi în fericita desvoltare a unei literaturi:

„Sint Maecenates, non deerunt „Flacce, Marones”.
„Să existe binefăcători ca Maecena, și nu vor lipsi nici poezi ca Virgiliu!”.

Vers pe care Boileau îl va traduce, îndreptându-l după cuviință:

„Un Auguste aisément peut faire des Virgiles!”.

(Urmare în pagina 7-a)

Sonata morții

M'asmut spre lăcomia de ani ca spre-o isbândă.
Apoi tot spurcul cade sub vechi tășuri grele,
Pierd slava și m'adaog la pulbere, dobândă.
Au cine stă 'mpotriva eternității mele?

S'abate Universul din calea lui cea dreptă
Când miezul meu statornic putea-voi să-l ating?
Intârziază soarta și nimeni nu așteaptă...
Pe ceruri leopardzii amurgului se sting.

Va scânteia de acuma durerea și mai tare
Cu vraja ei de stemă pe-atâtea frunți bătută.
Bucăți aș face lumea să dau la fiecare
Dar peste tot la pândă stă neagra mână mută.

Adie pretutindeni timp inspicat cu moarte
Eis haite mari de gânduri și somnul mi-l sfășie
Imi plumbuiesc trecutul din urnele deșarte
Las visul moștenire, e singura-mi moșie.

Intreaga 'nchipuire e numai întristare.
Mă 'ncolăcesc pe besna ce duce 'n adâncime...
Nu-i sufletul o altă cumpănită încercare
Și Dumnezeu o vamă în drumul pân' la mine?

Ce fund lovii prin hăuri? Puternica isbire
M' aruncă iar afară și inima imi store:
Nu isbutesc odată să te străpung iubire
De dincolo de tine să nu mă mai întorc.

Imi jăfuiră vatra drumeți, străini... Grăbite
Femei și-au luat jărăteac să arze o viață,
Azi ca să-mi apăr focul de 'nalte ispite
La marginile mele pun paveze de gheață.

V. VOICULESCU

(Urmare în pag. 2-a)

ORMUZD ȘI AHRIMAN

de MIRCEA ELIADE

In nici o religie din lume dualismul nu a fost formulat mai precis și mai violent ca în religia lui Zarathustra. Lupta între bine și rău, între lumină și întuneric, a fost proiectată de profetul persan ca întâiu principiu al metafizicii. La această luptă, care despică lumea în două tabere, ia parte întreg Cosmosul, căci sunt „forțe” fizice și mentale bune, după cum sunt și forțe rele; sunt animale și plante bune, după cum sunt și altele rele. Omul nu e singur, în această luptă hotărâtă între Bine și Rău. Nu e vorba numai de un conflict interior, de ciocniri în lumea morală, ci de un adevărat război cosmic. Întâlnirea între Bine și Rău, între Lumină și Întuneric, se verifică pe oricare dintre nivelurile realității — și pretutindeni lupta se desfășoară sălbatec, implacabil. În orice gândeste, simte sau face omul,

învinge unul din cele două principii: Binele sau Răul. Nu există acțiune fără semnificație, nu există simțire fără urmări și nici gândire „neutră” sau gratuită. Totul cade într'una din cele două talere ale balanței, a Binelui sau a Răului. Nu există niciieri în Cosmos un tărâm neutru, unde să nu se dea lupta între Ormuzd și Ahriman, între Bine și Rău. Omul care-și munceste din greu pământul nu este angajat numai într'o activitate egoistă, prin care el și familia lui își agonisește pâinea cea de toate zilele. El este, prin chiar munca lui agricolă, un soldat al Binelui și luptă împotriva Răului. Căci agricultura este o faptă bună; este un triumf al Lumii asupra Întunericului, al culturii asupra haosului, al bogăției și rodniciei asupra sărăciei și pustietății, al stabilității asupra nomadismului.

(S'a și dovedit, de altfel, că în cea mai veche porțiune din Zend-Avesta, așa numitele Gâthă, se poate identifica ideea unei societăți agricole; cf. A. Meillet, Trois conférences sur les Gâthă de l'Avesta, Paris 1925).

Este totuși semnificativ și extrem de interesant pentru cercetarea noastră, că acest dualismul prin profetul lor, fost modificat în anumite „secte” iraniene; iar modificarea s'a produs exact în sensul „totalizării” Binelui și Răului, a Lumii și Întunericului. Bunăoară, într'una din religiile misterioase născute din doctrinele lui Zarathustra, în zervanism, se spune că Ormuzd și Ahriman au fost frați. Zenik din Golp, episcop al Pakrevantului, în cartea sa Despre Secte (sec. V) afirmă că Ormuzd și Ahriman sunt născuți din Zervan, deci sunt frați (Langlois, Collection des

historiens anciens et modernes de l'Arménie, Paris 1869, tome II, p. 376). Același lucru îl credeau și manicheștii care, după cum se știe, au primit dualismul prin profetul lor, Mani, direct din religiile iraniene (cf. trimitere la textele în Erik Peterson, Eis Theos, Göttingen, 1926, p. 311).

Se înțelege importanța acestor credințe referitoare la originea comună a lui Ormuzd și Ahriman. Binele și Răul sunt frați, pentru că purced din același tulpină. Înainte ca întreg Cosmosul să fie teatrul de luptă al celor două principii, cei doi sunt antagonice, înainte ca Ormuzd și Ahriman să-și împartă lumea — există doar un singur principiu, Zervan, Dumnezeu în care toate contrariile coincid, care nu cunoaște nici „Bine” nici „Rău”, nici „Lumină”, nici „Întuneric”, pentru că el cuprinde totul în sine. În termenii de ontologie vedică, s'ar spune că Ormuzd și Ahriman sunt aspectele diferite — manifest și latent — ale lui Zervan. Tot ce-am spus, în articolele precedente, despre bi-unitatea divină în metafizica indiană, despre binomul Mitravaru-

(Urmare în pag. 5-a)

SCRITORII CRONICA LITERARA CARTI

Matei Alexandrescu : Jocul cuvintelor, poezii Ed. „Cartea Românească“

Chiar în volumul „Leagăn de îngeri“, apărut în 1935. d. Matei Alexandrescu se anunța a fi un „independent“, împotriva titlului oarecum gândirist dat culgerii de versuri, fără acoperirea întregului conținut. Poetul scria despre îngeri cu o inspirație laică, pornind dela analogia lor cu viața de puritate și farmec naiv a copiilor, urmărind expresia unor sentimente de înduioșare și gingăsie, a unui lirism al candorii. Deaceia poemele nu adănceau atât o stare celestă, „îngerească“, cât descriau prin simple notații, o ipostază de basm, de împodobire fantastică a empiricului. Îngerii se legănau ca în acest joc cerese:

*Ingerii au roit în livadă,
(Nu-i nimeni să-i vadă)
Și cățarați în pomii cerești
— Ca'n niște meri creștești —
Rup crengi încărcate cu stele
Și vor bate
Se vor bate
Până la noapte... (pag. 31)*

Dacă în volum ar fi predominant versuri de felul acestora, am fi văzut în ele un manifest pentru o anume poezie de școală. Socoțim însă că ele se datorau numai unei sensibilități temporale a autorului, stăruinței unei înduo-

șării paterne, fiindcă alături de ciclul lor întâlnim și poezii cu strofe de „analiză“:

*Femei frumoase, amfore de preț,
Tot ne'nvățat e cel care vă
[poartă:
Ii lumecă prin degete o toartă
Și plânge după ce v'a fărâmat
(pag. 97)*

Tot semnificativ pentru volum era și avizul către „prieteni poeți“, din strofa:

*Cu voi, prieteni, am coborât
In ocele surpate ale cuvintelor
(Eram copil și mi-a fost urit).
Au descleștat gura mormintelor
Și-am așteptat să ne răspundă
[din adâncul lor
Cuvântul diamant strălucitor
(pag. 67)*

Trecerea de la „Leagăn de îngeri“ la „Jocul cuvintelor“ se face tot printr'o mărturisire de căutare și de pândă în jurul „cuvântului“. Reducerea la „cuvânt“ subliniază mai mult autonomia poetului Matei Alexandrescu, exprimată evoluat și atât de limpede în „Jocul cuvintelor“:

*Jocul cuvintelor: joc de
[viețuitoare,*

*Cuibul lor peste tot, în suflet,
[în sânge
Sunt ca și noi muritoare
Și înțeleptul le adună și plânge.
(pag. 12)*

sau acest lirism al neliniștii după expresie:

*Mi-e vorba grea cum e pământul
[ud
Și tot ce cuget nu încap'e'n grai.
In minte doar vorbesc și mă aud
Și nu mă cred uitându-mă la
[strai.
(pag. 15)*

Luciditatea poetului a crescut așadar hotărâtoare la momentul inițial când s'a îndemnat lăuntric să caute „cuvântul diamant strălucitor“. Il vedem astăzi pe d. Matei Alexandrescu neacaparată de nici o temă, nelăunțuit retoric de nici un „isvor“ de inspirație. Când scrie despre „Frate plug“, despre „Popa Ilie“, sau când afirmă: „Așa în mine gem ca'ntr'o turbina — Tristeți de om purtat numa'n opinică“ nu trebuie să vedem o aderență la magia pământului. Nici grupul „Descântece“ nu susține clasificarea autorului printre poezii folklorice, tradiționaliste în sensul mai nou, ardelean. (Emil Giuguina, George A. Petre). După cum ciclurile contrare, „Daisy“ și „Pantofel seniorului“, nu-l atașează la poet de alt curent li-

ric, subtilizant, poate tot de proveniență ardelenă, dar trecut pe creasta de contemplație a ermetismului (Eugen Jebeleanu). Credem că îl diferențiem destul pe d. Matei Alexandrescu, declarându-l ca mai sus, un „independent“. Nerobit temelor și indica-

care poezia există întâi ca meșteșug al cuvintelor, ca tehnică a expresiei, ca sinceritate a conținuturilor. Poetului îi e tot una dacă adună emoția din soarta lui „Popa Ilie“, pe care „Cărja nu-l mai cumpăna ca 'nainte, vântul copilăriei începuse a-i bate prin minte“, sau despre:

*Câinele mării, cucuvea,
Pe la o mie două sute și ceva.
Pirat adevărat dijmua și pe
[mpărat.*

*Impilase pe dracu la cârmă
Și sufletele-i trecu prin treie
[degete fără urmă.
(pag. 113)*

sau în sfârșit mai volatilizat. Daisy, ramură de lumină
Trebuie să fii pe aproape:
Mi-o spune dogoarea din pleoape
Astupate pe veci de rugină
(pag. 51)

Matei Alexandrescu

țiilor ideologice de școală și nici vreunui psihologism melancolic acaparator (Virgil Cărlanopol este atât de specific!), liber de apăsarea manierismului și a modei, d. Matei Alexandrescu este un contemplativ lucid, pentru

care poezia există întâi ca meșteșug al cuvintelor, ca tehnică a expresiei, ca sinceritate a conținuturilor. Poetului îi e tot una dacă adună emoția din soarta lui „Popa Ilie“, pe care „Cărja nu-l mai cumpăna ca 'nainte, vântul copilăriei începuse a-i bate prin minte“, sau despre:

de CONSTANTIN FANTANERU

a imagismului este desigur cea mai periculoasă. Poetul nu cultivă imaginea pentru imagine, nu se lasă pradă delirului metaforic, nu îngăduie îmbătărea muzicalizării, a divagațiilor asociative. Metafora are rolul tehnic de a concretiza, de a infățișa un concret, ea este unealtă, iar nu scop în sine, ea slujește, conturează emotivitatea, dar nu o acaparează. Iată o strofă de frumoasă întrebuintare a metaforei, în invocația „Fratelui plug“:

*De s'ar îndura vecina Moarte
Să ne ducă dincolo 'mpreună,
Am întinde o brazdă, hăt
[departe,
Până'n pragul alb, la Sfânta
[Lună.
(pag. 21)*

Moartea e o vecină. Determinarea atât de simplă, are substratul gândirii sprijinitoare. Imaginea brazdei trase dincolo de „fratele plug“, conține deosebită fărâna unei idei, a precizării pentru călătoria cea mare, prin jertfa adusă pământului, cultului său. Se găsește aici un miez al tradiționalismului, spus natural, fără elocvență, modalitate absentă în volum, unde domnește luciditatea, supravegherea, bunul simț și chiar humorul verbal, al întorsăturilor și locușurilor.

Rămâne ca d. Matei Alexandrescu să parcurgă drumurile amplificării pe care le anunță cu siguranța unui talent clar.

Genialitate și sfینtenie

(Urmare din pag. 1)

jertfă personală, dar el n'o trăiește ca atare, ci ca o satisfacție intrădeavăr supraumană a operei, pe care o făurește. Am greși însă dacă am confunda acest instinct creator cu o erupție a inconștientului, ce ar face din geniu o jucărie a forțelor oarbe. Geniul e perfect conștient de puterea ce i se manifestă în operă. Satisfacția lui e depășirea de sine, e obiectivitatea în lucrul pe care îl făurește și care va dura dincolo de el.

Exegi monumentum aere perennius exclamă Horațiu și tot el spune cuvântul, care sună ca o supremă mângăiere și ca un suspin totdodată: non omnis moriar, nu voi muri întreg, fiindcă voi trăi peste veacuri în opera mea. Capodoperele nu sunt eterne decât la figurat. Ele trăiesc cât materia în care au fost modelate. Dar setea de nemurire, pe care geniu o pune în ele e un miracol natural al spiritului omenesc, și el nu poate veni din inconștient, ci din cel mai luminat și mai înalt instinct al niferității noastre vieți terestre. În fața morții, geniu se amăgește cu iluzia nemuririi intrupată în opera de artă.

În fața morții, care e rodul fatal al păcatului, sfântul se ridică pe sine ca o capodoperă morală. Dar nu e adevărat ce spune Berdiaev că sfینtenia n'ar fi altceva decât expresia unui egoism transcendent. Am fi îndreptățiti s'o numim astfel dacă, de fapt, sfântul n'ar fi altceva decât propria sa capodoperă, dacă el nu s'ar aduna din lume pentru a trăi prin sine, pentru sine. Condiția omenească a sfینteniei e aceea. Dar aceea nu înseamnă numai lepădarea de lume, ci, în plus, lepădarea de sine însuși, care e lucrul cel mai greu și cel mai eroic, când izbuteste să fie realizat. Sfântul nu cunoaște nicio satisfacție de sine. Voința lui, care nu e un act spontan ca genialitatea creatoare, se exercită împotriva ei însăși fără îndurare și fără milă. Lepădarea de lume înseamnă nu are atât un sens exterior cât unul lăuntric: lepădarea de lumea care există în tine, de păcatul care te desfigurează. Pentru realismul creștin, lumea e de o parte, iar eul cugetător de alta. Lumea există ca realitate obiectivă în afară de noi și fără noi, iar în noi există subiectiv ca răsfrângere de imagini, de reprezentări și de idei. „Lucrurile, zice Maxim Mărturisitorul, sunt în afară de minte, iar reprezentările lor sunt așezate înăuntru; deci într'înse te folosești de aceste reprezentări bine sau rău; căci greșitei întrebuintări a repre-

zentărilor îi urmează reaua întrebuintare a lucrurilor“ (1). Sfântul se leapădă de lumea din afară prin lepădarea de reaua întrebuintare a gândurilor despre lume. Tocmai de aceea, lupta cea mai crâncenă a ascezei creștine e lupta cu sine însuși, adică cu propriile idei pătimăse în legătură cu lumea. Izolarea monahală nu e deci inadapabilitatea iscată din conformația organică a geniului, ci izolarea de propriile tale gânduri în legătură cu lumea. E ceea ce se numește cu termenul consacrat: „răsbolul nevăzut“ împotriva gândurilor. Astfel, lepădarea de lume în sens ascetic se reduce în esență la lepădarea de sine însuși. Această deșertare a spiritului de lumea subiectivă e termenul ultim al ascezei, dar numai cu această lucrare a voinței sale omul n'a devenit propria sa capodoperă, n'a devenit sfânt. Căci sfینtenia nu aparține puterii omenești. Sfینtenia e lucrarea supranaturală a lui Dumnezeu. Ascetul se oferă curat cu trupul și gol cu sufletul. Restul, adică totul aparține lui Dumnezeu. Căci Dumnezeu sfینtește prin harul său supranatural. E pe de-a-ntregul greșită ideea că sfântul se lucrează pe sine ca proprie capodoperă morală. Aceasta n'ar însemna, cu alt nume, decât păcatul lui Adam, care a voit să fie Dumnezeu prin natură. Desăvârșirea sau îndumnezeirea creștină nu e posibilă decât prin har. Ascetul aduce un material pregătit în puritate pe cât e cu putință naturii omenești luminate de credință; dar Dumnezeu însuși e cel care făurește din acest material capodopera sfینteniei, supraomul creștin sau omul îndumnezeit. Supremul artist care a creat lumea prin Cuvânt, o ridică din păcat și o recrează prin harul Duhului Sfânt, în izbutind umilită a omului, care colaborează de bunăvoie la această dumnezeiască lucrare. Noul Adam și noul Cosmos, care renaște din pântecul duhovnicesc al Bisericii lui Hristos, își are începutul în timp, iar împlinirea în eternitate. Trecerea peste prăpastia morții, care despărte timpul de eternitate, nu e cu putință decât prin energia de foc a harului purificator și îndumnezeitor.

Cea mai mare descoperire, pe care ne-o aduce creștinismul, zice Ioan Damaschin, e cunoașterea de noi înșine. Și ce este oare renașterea în Duh decât recunoașterea de noi înșine în Dumnezeu, în transcendența nemuririi? Dela

Dumnezeu venim și la Dumnezeu ne întorcem, — acesta e destinul omului, revelat prin Iisus Hristos. Iisus Hristos e modelul după care și puterea prin care lumea se crează din nou, se desăvârșește, reasează pe linia destinului ei transcendent. Expresia de „egoism transcendent“, pe care Berdiaev o aruncă ascetului, e un non-sens. Căci egoismul nu există decât în ordinea păcatului, în ordinea lumii desdumnezeite. În ordinea divină a fapturii sfینte, el nu există. Ideea creativismului artistic, conceput ca o altă sfینtenie, care ar face transiția dela creștinismul „osificat“ la un știu ce epocă nouă, e deasemenea un non-sens. Creativismul artistic a existat de când există omul, iar perspectiva epocală ce i se atribuie în viitor nu e decât o iluzie, și n'ar fi decât o reînnoire a lumii naturale din afară de creștinism. A pune pe același plan sfینtenia canonică și creativismul artistic, cu precădere în viitor pentru aceasta din urmă, ar însemna să alegem ca model de viață pe Sapho în locul Maicii Domnului și pe Homer în locul lui Grigore Teologul. A declara mai departe sfینtenia osificată, iar creativismul singurul lucru viu ar însemna să credem că Duhul Sfânt și-a schimbat planul de reînnoire a lumii, mutându-și lucrarea desăvârșitoare din sfینti în genii, adică din nemurirea reală în imaginea artistică a nemuririi.

În afară de confuziile semnalate, Berdiaev face o eroare de ordin dogmatic când afirmă: „Potența genialității e continuată ca și potența sfینteniei, în fiecare chip al lui Dumnezeu“ (1). În consecință „experiența creatoare a genialității trebuie recunoscută din punct de vedere religios, de o egală valoare cu experiența ascetică a sfینteniei“. Am discutat altădată această chestiune arătând că una e experiența estetică și cu totul altceva experiența religioasă, ca să le putem contopi în egalitate de valoare. Acum ne interesează eroarea semnalată. După concepția ortodoxă, omul desăvârșit, modelat teandric, omul capodoperă a sfینteniei, e după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Omul numai după chipul lui Dumnezeu nu e desăvârșit moralmente. Adam a fost creat după chipul lui Dumnezeu cu perspectiva de a fi desăvârșit după asemănare. Această desăvârșire atârna de libertatea ontologică a persoanei sale. Dacă Adam ar fi rămas în armonia paradisiacă a harului dumnezeiesc, conlucrând cu el din liberă voință la împlinirea poruncilor ce i s'au dat, desăvârșirea lui morală ar fi fost o realitate, iar păcatul inexistent. A lucra după asemănare, adică în liberă colaborare a voinței cu harul supranatural însemnează a lucra

„după fire“. Adam a lucrat însă „împotriva firii“: păcatul și moartea. Păcatul a întunecat și chipul lui Dumnezeu din om, adică spiritul. Spiritul înnegurat de păcat nu mai posedă cunoașterea adevărului absolut și facultatea de a-1 ghici, de a-1 descifra fragmentar din enigmele lucrurilor acestei lumi. Fragmentar întrezărim binele; fragmentar frumusețea. Adică lucrăm după chipul lui Dumnezeu înnegurat în ființa noastră spirituală. Nu se poate zice că în această stare de păcat, Dumnezeu și-a părșit făptura. Căci, după Ioan Evanghelistul, Logosul era în lume, dar lumea nu l-a cunoscut. Toate răvnele și toate impulsurile de înăltare ale omului căzut spre bine, spre adevăr și frumos trebuie să le atribuim tainicilor inspirații ale Logosului care lucrează neconștient în lume înainte de a se intrupa ca Mântuitor al ei. Căci în toate felurile Dumnezeu e autorul binelui, iar omul redus la propriile sale puteri, autorul răului. În lumea desfigurată de păcat, geniu crează după chipul lui Dumnezeu imaginea frumuseții, a cărei desăvârșire o întrezărește în desoperirile de fulger ale fantaziei. El e singura făptură din lumea văzută, care imită în plămămurile lui, nu natura, ci pe însuș Dumnezeu creatorul. De aceea geniu e numit „creator în gradul al doilea“. Creația lui însă nu e o realitate, ci o ficțiune fermecătoare, o idealizare a lumii desfigurată de uratul păcatului, un simbol al nemuririi născut din groaza morții, care devetează viața. În tot ce e mare, în tot ce strălucește ca adevăr, ca bine și ca frumos, din creațiile naturale ale geniului omenesc trebuie să citim îndemnul tainic, inspiratoare, ale Logosului care e însăși rațiunea de a fi a lumii. De aceea, precum am văzut, Biserica ortodoxă zugrăvește geniele antichității pe zidurile exterioare ale altarelor, fără ca prin aceasta să le confunde cu sfینții. Pentru ea, revelațiile fragmentare ale geniului antic sunt semne ale lucrării tainice și neîntrerupte a lui Dumnezeu în lume. Conștiența de capodoperele pe care le crează, geniele sunt, fără să știe, colaboratorii lui Dumnezeu în lume, prin aceste imagini sublime, a căror valoare fictivă ne sugerează realitatea superioară a lumii spirituale.

Sfینtenia însă nu e genialitate. Ea nu se manifestă în ordinea fantaziei și nu lucrează ficțiunii. Sfینtenia e natura acestei lumi purificate de păcat și ridicată la valoarea supremei realități, care e viața veșnică. Frumusețea, pe care o visează geniu, se realizează în sfânt. Nu ascetul singur o realizează ci energia harului dumnezeiesc, singura care poate zidi din nou frumusețea din slujenie și nemurirea din moarte. Arta e simulacru eternității. Sfینtenia e realism transcendent, care începe în vremele-

ele și se continuă, desăvârșindu-se, în eternitate. Că genialitatea nu e tot una cu sfینtenia, se vede din faptul că un ascet n'are nevoie să fie geniu pentru a deveni sfânt. Geniu e un dar natural; sfینtenia o incunmure supranaturală. Chiar atunci când, în aceeași personalitate, geniu se întâlnește cu sfینtenia, el nu dobândește ceva în plus ca putere creatoare, căci ar trebui să credem că sfینții plămăditori de frumuseți artistice sunt mai mari ca genii, decât semenii lor din ordinea naturală. Ceeace nu-i adevărat. Roman Melodul e un mare poet, dar e o forță artistică nu e mai mare decât Homer sau Virgiliu. Sfântul e vizionar precum e și geniu. În contemplația genială se descopere lumina unor realități neidentificate; în contemplația mistică, lumina realității divine. Dar dacă sfântul e înzestrat cu darul natural al genialității, când e vorba să-și transpună artistic obiectul viziunii, el recurge la aceleași mijloace ca și geniu profan. Năim nu i se adaugă din punct de vedere al forței tehnice, în afară de directiva spirituală precisă și de semnificația creștină a operei. Adevărul acesta reiese clar nu numai din comparația geniilor creștine cu geniele păgâne sau profane, ci din însăși judecata creștină. În Ermia de pictură bizantină, tradusă de Macarie, citim în prefață că zugrăvii „sunt împodobiți cu darurile firii“, ceea ce înseamnă că, pentru modul cel mai creștin de a înțelege lucrurile, geniu e un dar natural. Misiunea picturii ortodoxe, citim tot acolo, este aceea „de a zugrăvi cu frumoasă podoabă și cu frumoasă închipuire duhovnicesc cer al Bisericii“. Măica Domnului care, după tradiție, a binevoit să îngăduie a fi portretizată de Luca Exanghelistul, e ocrotitoarea artelor frumoase ortodoxe. În rugăciunea pe care i-o înalță zugrăvii, ei nu cer sporirea „darurilor firii“, adică a geniului, ci altceva: „ca nălcind frumusețile cele cerești, să mă faci și pe mine privitor al lor prin solirile tale“. Geniu creștin, prin urmare, rămânând același dar natural, al fantaziei plămăditoare, ceea ce precizează în plus, peste cel profan, e directiva spirituală și sublimul obiect identificat al viziunii. Această directivă spirituală și această identificare certă a obiectului aparțin asemănării harice, dar forța genială de creație rămâne tot după chipul lui Dumnezeu.

Ascetul însă nu e sfânt numai după chipul lui Dumnezeu, ci după chipul și asemănarea lui, adică prin lucrarea harului, care își asimilează natura purificată și o îndumnezeiește cu adevărat.

NICHIFOR CRAINIC

Din volumul „Ortodoxie și cultură“, ce va apărea în toamnă.

1) Maxim Mărturisitorul: Centuria II 31, în Filocalie, vol. I.

1) Nicolai Berdiaev: Op. cit. p. 183.

DUMITRAȘCU

(fragment inedit din romanul „O crimă și un om“)

de CAROL ARDELEANU

...nimeni, n'a auzit deschizându-se ușa și nimeni nu i-a auzit pașii. Cât ai clipi din ochi, ca o furtună ce răbufnește în casă, Iulia, soția inșurului Dodoi, se opri în fața Dinei și două palme răsunară pe obraji ai acesteia.

— Tăcătoasă, să-mi lași bărbatul în pace!...
Surorile Vătășanu și bătrânul Dumitrașcu, prietenii și invitații de totdeauna la masa Dinei, când au încercat să intervină, era prea târziu, Iulia, enervată peste măsură, da să iasă. Dumitrașcu o prinse de braț și autoritar încercă să-i facă observații.
— Doamnă, gestul dumitale...

Napucă însă să termine ce avea de spus și Iulia îl scuipă cu tot disprețul, între ochii, trântindu-și în urma ei așa ca să se spargă și să cadă în jandări câte-va geamuri...

— Aceasta este cea mai mare ofensă, îngăimă Dumitrașcu dar nimeni nu-l auzea, Dina fugise în camera vecină iar surorile, amândouă, se duseseră după ea să o mângâie, să-i netezească părul, să o vorbească de rău pe Iulia și să plângă împreună cu prietena bună și generoasă pe urma căreia trăiau de ani.

Dumitrașcu își scoase batista, din buzunarul de sus al redingotei, și începu să-și ștergă ochii și sprâncenile și fruntea, făcând flexii pentru ei:

— ...o căldare de scuipat... Ptiu!...
Aglia și Ortansa Vătășanu, treceau pe lângă ei, când una, când alta, să ducă Dinei un pahar cu apă, o sticlă de coniac sau o bucată de vată să-i ștergă sângerele sărieșturilor ce roșise obraji Dinei.

Dumitrașcu vorbea singur mereu, frecându-se cu batista.

— Intr'o societate aleasă... în lumea mare... Nici la cafenea lui Stern, cafenea agenților de burse, nu se poate întâmpla asta... ba da, am văzut odată pe Goldenberg cum l'a scuipat pe Veintraub... acolo da, dar aci!... Asemenea gesturi sunt în afară de ele-ganța unei maniere care... Să vă ia dracul de muieri... M'a scuipat drept în ochi...

O jumătate de ceas mai târziu, Dina se uita la Dumitrașcu care încă nu isprăvise să se tot frece cu batista.

— M'a scuipat... spuse Dumitrașcu, m'a scuipat...

— Cum l' întrebă mirată Dina, care în fierbințele palmelor, n'avusese când să vadă ce se petrecuse cu Dumitrașcu.

— Da, m'a scuipat drept între ochi și în ochi și pe frunte și... dacă n'ași fi văzut, aș fi putut crede că a avut un pahar întreg de scuipat...

— Ha, ha, ha... isbucni Dina în râs fără să se mai poată stă-păni. Ha, ha, ha... Te-a scuipat și nu i-ai spus nimic?...

— Am vrut, nu știu, n'am mai avut timp... Mă chiorise... O ne-bună. Dacă n'ar fi soția lui Dodoi... dar am să mă răsun, am să o umilesc, am să...

— Ha, ha, ha...
Și Dina, nu mai conținea din râs.

— Pentru dumneavoastră doamnă, pentru dumneavoastră...

— Imi pare rău, dar...

— Atât am putut face și eu pentru dumneavoastră... Sunt fericit.

Dina avea o sgaritură la colțul gurii, o sgaritură subțire cât un fir de păr și alta mai adâncă, la ureche, peste care lipse o placu-ture albă să oprească sângele și să închidă rana.

Dumitrașcu făcu o reverență în fața Dinei și spuse:

— Mie imi dați voie să mă retrag...

— Cum, nu stai la masa de seară?

— Ba da, mă voi înapoia.

— Dar unde te duci?

— Să-mi refac onorarea... Sărut mâinile... Vă voi spune diseară...

— Te duci la ea?

Dumitrașcu deie din cap în semn de încuviințare, fără să spună nimic.

„Am să-i cer socoteală“, își spunea Dumitrașcu strângând pumnii și strepezindu-și dinții, îndreptându-se în capul oaselor și călcând mai apăsat ca todeauna pe drumul ce duce la cealaltă casă a lui Dodoi...

„Cel puțin un cuvânt de scuză... Un cuvânt...“

Și pentrucă revolta era încă proaspătă iar ochii, nasul și fruntea roșii de mult cei frecase cu batista, cproape să-și jupoaie pielea, tot drumul n'a făcut de cât să vorbească mereu în gând și să chib-zuască fel de fel de răspunsuri și întrebări: pe cari să i le pună, una după alta ca o lecție învățată, ain care să nu lipsească nimic, dar absolut nimic.

Își închipuse discuția când mai aprinsă, când mai potolită și în asemeni discuții imaginare, ochii lui se rotunjeau, i se arcuiau sprân-cenile, liniile feței se săpau adânc, și buzele îi tremurau, ca imediat să se lumineze de bunătațe și înțelegerea pe care le afecta de câte ori se găsea în fața unei femei făcând pe curtenitorul. „Da, îi voi spune...“ își zicea Dumitrașcu, „îi voi spune scurt și tăios:

„Doamnă, dumneata m'ai ofensat. Ea se va uita la mine lung,

făr ăși înțelegea rostul vorbelor mele și eu am să continui... Da, m'ai scuipat în obraji, adică, mai bine zis, în ochi, ca pe un om de nimic. Ei bine, să știu să eu nu sunt omul care să primescă asemenea în-sulte, oricât de bun prieten ași fi cu soțul dumitale, eu sunt o per-sonalitate... eu sunt...“

„Și am să-i spun multe, multe, fără să-i dau răgaz să se gân-dească la vre-o scuză oarecare, am să o terorizez și voi căuta ca vorbele mele să cadă grele, ca plumbul, cuvinte usturătoare... să o văd că plânge, că imi cere iertare și abea apoi, larg și generos, să-i întind mâna și să-i spun: Bine doamnă, voi căuta să uit acest in-cident penibil și că, din clipa aceasta, vom fi prieteni... O să mă invite pe scum, o să-mi ofere o dulceață, o cafea și vom vorbi despre toate: de Paris, de Londra, de studiile mele, despre politica externă și cea internă, iar dacă va aduce vorba despre Dina, îi voi spune: Doamnă, creșterea mea și raporturile pe cari le am cu soțul dum-neavoastră, Dodoi, mă împiedică să discut viața lor, și cred că și dumneata ești de acord... Îi voi face o reverență și, în această at-titudine a mea, va înțelege și mai mult distincția care mă caracteriză și, desigur, va regreta din tot sufletul gestul nereficit pe care l-a avut o jumătate de ceas mai înainte, față de mine“.

Și Dumitrașcu umbia când mai repede, așa după cum se certa cu Iulia, când mai încet, așa după cum îi erau gândurile de noblețe, târșindu-și picioarele sau oprindu-se în loc, făcând reverențe, zâm-bind și deschizând larg brațele ca apoi să le lase să cadă pe lângă poalele redingotei.

Un trecător l'a lovit din greșeală cu cotul... s'a întors, s'a uitat după el și a clătinat din cap. Era un domn bine îmbrăcat. Dacă ar fi fost vre-un descult i-ar fi făcut observație, așa însă, a trecut mai departe.

S'a uitat la o casă nouă, frumoasă, și s'a întrebât în gând:

„A cui o fi?... Splendidă casă...“

A uitat de ceartă și de discuția imaginară cu care până atunci o întreținea cu soția lui Dodoi și oprindu-se în loc, își duse mâna la frunte, ca gânditorul lui Rodin, să-și aducă aminte la ce gândise mai înainte...

„La ce?... la ce?... A, da, li voi spune...“

Un miros nepăcut îl făcu să se uite înapoia lui. Se oprise tocmai în dreptul unui colț de casă retrasă câți-va pași din linia trotuarului. Pe perete o tăbliță neagră scrisă cu alb: **Murdăria oprită.**

„Ciudat“, reflectă Dumitrașcu, eu ași scrie pe tăbliță tocmai con-trariu și sunt sigur că nimeni nu va murdări pereții... La ce gân-deam?... la ce gândeam?... A, da, și am să-i spun: Cum doamnă, dumneata crezi că sunt un zid dărăpănat scu un maidan unde se aruncă murdăriile, credeai că... Nu, n'am să-i spun așa, am să-i spun altcum, nu-mi vine în minte acum, dar știu eu ce îi voi spune, știu eu...“

Dumitrașcu mergea agale, agale, abia târându-și picioarele de parcă ar fi voit să nu mai ajungă niciodată și deodată izbucni în râs: „Ha, ha, ha...“

Clătina capul și făcu reflexia următoare:

„Mă duc să mă cert și tot eu mă văd cum mă trag cu mâinile de poalele redingotei înapoi... păcatul meu. Toată viața am fost bun, iertător...“

Și dând din mâini și vorbind singur, se auzea spunând:

„În definitiv, ce mi-a făcut femeia aceasta?... Poate că nici n'a vrut să mă scuipă, poate că nici nu m'a scuipat și se mai poate că ea să fi fost aceea care să îi regreta fapta. Nici nu mă cunoaștie, pu-team să fiu un ministru plenipotențiar, puteam să fiu un om mare, un om de seamă, un bogătaș, puteam să fiu ori și cine?... Aș putea spune că numai din greșală scuipatul ei n'a căzut în scuipătoare ci pe obrazul meu și mă gândesc acum ce s'ar fi întâmplat dacă n'ași fi cugetat mai sănătos și aș fi răspuns gestului ei, și cu vre-o obră-znicie așa cum se cuvine?... Da, aceasta este marele meu merit, că totdeauna am știut să mă opresc la timp, dar absolut la timp. Este doar soția prietenului meu, omul care mai prețuște pentru calitățile pe care le am și pe urmă, umilința... Nici nu mai știu ce vorbesc, realitatea totdeauna e mincinoasă... Am să-i spun: doamnă... Nu, voi căuta să fiu cât mai grațios, îi voi spune: Nobilă și distinsă doamnă, te rog din suflet să mă ești că nu știu cum v'am putut da prilejul să scoborâți nivelul discuției până la a mă scuipa pe mine care tot-deuna v'am prețuit mai mult ca pe oricine pe lume, deși nu v'am cunoscut nici odată — n'am avut fericirea — căci Dodoi, soțul dum-neavoastră, nu m'a prezentat, totuși doamnă... Și ea, nu o să mă lase să mă continui, va face doi pași spre mine și se va pieca în fața mea ca în fața unui cap încoronat, imi va strânge mâna făcând o reverență, îndoiindu-și genunchii și cu ochii în lacrimi, abea va mai putea îngăima sub puterea emoției: „Cum să-mi cer scuze?... Cum?... Mintea mea e prea slobă să pot găsi cuvintele... Și îi voi spune: Nu face nimic doamnă, nu face nimic... V'am iertat și ea, atunci, își va scoate brățările de la mână, căci nu se poate să nu aibă brățări, și mi le va întinde cu rugămîntea să le primesc. Eu am să refuz, ea are să stăruiască, eu am să le refuz mereu și atunci, crezând că această mărturie a ei nu este sufi-cientă, se va retrage pentru o clipă, ca imediat să revină cu un pa-chet de bancnote și va stăruii: „Vă rog, domnule Dumitrașcu... și

eu voi răspunde: În fața unui asemenea gest, doamnă, nu-mi ră-mâne de cât să primesc acest mic semn, ca o dovadă de înalta grațitudine pe care o aveți față de umila mea persoană... Nu. Asta n'am să o spun... Îi sărut mâinile și atâta tot.

„Dacă ași avea atâția bani ași cumpăra casele pe cari le-am văzut și cari nu știu dacă nu sunt de vânzare și am să cumpăr și un cal... Hm, ce prostie vorbesc: ce să fac cu calul? un automobil, da... un automobil mare, luxos... Cai!... de unde până unde... Uite așa se întâmplă când ai bani mulți: nici nu știi ce să faci cu ei... Dar de ce m'am gândit la cal?... Da, știu. Pe vremea când alergam să plasez ceară roșie și gumă arabică, m'am gândit de multe ori că eu însu-mi sunt un cal căruia îi lipsește gabrioleta... În sfârșit, voi vedea eu ce am să cumpăr... Am să-l chem odată, numai odată, pe ticălosul acela de jidan Stern, și am să-l opresc la masă, o masă bogată, regească, să vorbească pe urmă, la cafea, un an întreg, de cinstea mare ce i-am făcut-o... Ei, ticălosul, o cafea, nu-mi dădea pe datorie... și am să-i dau și fabricantul de ceară, — nenorocitul de el, care se chinuște în fundul unei magazii să facă marfa pe care i-o vindeam eu — am să-i dau să-și mărite amândouă fețele, să trăiască și el mai bine... bietul Moșe... ar trebui să-mi fie recunoscător pentru toate gândurile mele bune... De ai ști tu, ovrei bătrân, ce zile bune te așteaptă... Ei, dar unde sunt?... Mi se pare că am ajuns... da chiar aci... Nr. 53... Ce om neglijent și Dodoi asta... meschin, calic... are un număr așa de mic la casă și scrie pe o tăbliță de tinichea... ordinar... Eu, am să scriu cu li-tere de aur pe o sticlă de cristal, acasă la mine... Hm, dar frumoasă curte... și ce intrare...“

Apăsă cu degetul pe sonerie.

Până să i se deschidă, Dumitrașcu simți un fior cum îi trece prin șpele. Și-a adus aminte de scuipatul cu care a fost împroscat între ochi, a văzut cât de vijelios a plecat, cum a trântit ușa și l-a cuprins un frig de parcă era în iarnă.

„Mare greșeală am făcut că am venit aci și încă să cer soco-teală unei femei... În asemenea împrejurări nici nu este ea de vină, ci bărbatul, el este răspunzător... lui trebuia să-i cer socoteală și pe urmă, dacă acolo, și m'a scuipat între ochi, dar aci, la ea acasă... Nu, hotărât, n'am ce căuta aci...“

Și întorcându-se încovoiat de spate, puse piciorul pe prima treaptă să cobore, să se ducă, când se deschise ușa și o servi-toare îl întrebă:

— Pe cine căutați?

Dumitrașcu se opri un moment, se uita la servitoare neștiind ce să răspundă.

— Pe cine cauți dumneata?... întrebă din nou servitoarea.

— Pe nimeni, răspunse sfios Dumitrașcu, adică... am vrut să caut... am greșit... caut Nr. 53.

— Aci e 53

— Nu... nu caut pe nimeni.

Și fără să mai spună ceva, grăbi treptele și eși în stradă. Îi bătea inima mai-mai să-i sară din loc. Se rezimă de un perete, își apăsa pieptul cu mâna și abia respira de parcă ar fi vrut să-și dea duhul...

„Uite așa poate să moară un om, dintr'un scuipat...“ Am făcut bine că am plecat... adică nu, tot trebuia să-i spun servitoarei pentru ce am venit, să știe stăpâna-sa, să știe că eu...“

Și Dumitrașcu, tot mai grăbit, uitându-se de două, trei ori în urmă, trecu drumul. Din partea cealaltă a străzii venea Dodoi. Du-mitrașcu l'a văzut, a lăsat capul în jos și, foarte grăbit, a trecut mai departe, făcându-se că nu-l vede. Dodoi l'a strigat dar Du-mitrașcu n'a răspuns chemării și la cel dintâi colț de stradă, s'a șters. Dodoi se uita pe urma lui neînțelegând de ce se ferise bă-trânul, și intră în curte.

„Mare greșeală am făcut să vin aci... Pentru a doua oară pu-team să mor... Dacă nu l-ași fi văzut?... dacă... Am să-i spun că n'am fost eu, dacă mă va întreba, și e! n'are să mă creadă și eu am să mă jur pe ochii mei, pe onoarea mea, pe viitorul meu și el tot nu are să mă creadă și are să-mi spună: „Porc bătrân! Mînți ca un porc!“ și eu am să râd și am să-i spun de o sută de ori în șir: să mă bată Dumnezeu dacă am fost eu sau dacă măcar te-am văzut...“

PE RĂZBOINIC

de IANCU BARNEANU

Se culeseră porumbii de mult, se tăiaseră tulenii, căzuse și bruma în căvea dimineții, dar vâlto tot nu se sloboziseră. Mai aveau rumânii: otava neadunată, nucile nescutur-ate, viile neculesc. Unii mai veneau din vreme-n vreme pe la curătură, dar cei mai mulți le lăsașu în plata Domnului; taina vorbii: frica pă-zeste via, nu omul...

Moș Dincă Stoican nu-l din aceș-tia. Să faci și el un prânz în vatra casei... — lângă ce-le două odrăse: Stanța și Maria, cărora numai ochii nu le scoșese, era de șoimănit le-a șoimănit (asa era de hapsân cu ele) — ferit-a Știantul!...

Pe Stanca „haimanaua“, cum îi spunea, pentrucă umbra prin hodăi, o lega de furca patului, iar Mariel, care nu se deslîpea de casă nicio-dată, oricât ar fi oropsit-o tatăl, îi zicea rar și apăsat:

— Coace mălăiul, fierbe niscaiva legume, da și „afurisitei!“ de soru-ta dacă cere, incuie ușa și vino cu prânzul mai către amneaz după mine.

Atât grăia în deștrămatul zorilor și pleca la cele două curături din fundul văii Războinicului, de pe care-și ridicase de mult avuții.

Ședea acolo până seara, de multe ori și noaptea. Numai ce sfârșia mușonoalele, bolovani, acoperind fiecare buștean sau fir de iarbă cu pământ și arunca la vecinul pie-trele și mărarăni de pe slog. De cântau pasările în holda, de pruni din apropiere, le sburătura: de găria vreo cioară-n văzduh, îi da chiot; de treceau oameni pe dru-mul văii, puneu mâna strășină la câmp!...

Trecurăm apa Cașuștea, pe sub bolta săciilor plozoase dealungul mălăiului Părvulescului, pe lângă „curtea bolerească“, unde, neavând de lucru, mai întăritărăm câinii, de ne petrecu pădurarul numai cu in-jurători până-n gura văii. Aci abă-turăm vitele pe locul Popii, încin-tărăm o gule, sărirăm caprița; Du-mitru se păru bine cu Vetuța Stoei-noanii, o fată tare arțăgoasă căreia îi știam cu toții de frică; halda-hai, până când, pe nesimțite, ne află-răm în fundul văii, la curăturile lui moș Dină Stoican...

— Moș Ciucă, zise Dumitru, la să mai arunci ochii și pela vitele noas-tre, că ne ducem să dăm mâna cu moș Dină, că parcă mi-se lasă cum „saltă la nuc“ (doarme) coloi'n dos; apoi îndreptându-se spre noi:

— Haideti, Titule, Iancule, Gher-ghină, haideti să-i cântăm și să-i jucăm o horă să se ducă pomina!...

— Haldem.

Trăserăm o fugă lepurească până la curătura din față despărțită printr'un șențel de cea din dos, unde are unchiușul un nuc gros ca pe butoiu, la umbra căruia trage la aghioase în vreme amiazului când e friptoarea mai mare.

Cum ajunserăm la capătul locului ne'ncercurăm și'ncepurăm jocul:

— Hăi, hă, hăăăăă... uite-așa și iar așa, că-i bărbatu la soma: foae verde de avrămească, că-i bărbatul dus de-acasă... na, na, jiii... Se cutremura valea la strigătele noastre, se legăna frunza, iar oile și caprele înțelegau cu mânănciul de iarbă în gură, ne priveau ne-dumerite, minunându-se și ele...

Și cum jucam și chioțeam, numai ce vedem pe moș Dină săltând în-cetinel capul și trăgând lângă el o scurătură de lemn noduros.

Se uita la noi, ne uitam și noi la el, și de ce se uita, tot mai sus săl-tam și chioțeam.

— Ne numără moș Ciucă pe de-gețe.

— Sânt la școală?!

— Apoi dară... școlari, bre!...

Atâta puturăm prinde căci intras-eră vitele în otava încă necesită a lui nenea Gheorghe Istodoruș. Aler-gărăm la ele și ie mănărăm în jos spre conacul nostru.

Acolo, în matcă, după ce ne jucă-răm de-a cașca, traserăm cu tunul. Furasem de acasă un pistol turcesc, ce-i avea taica, străbunicul, moște-nire dela moși-su, un pistol cum nu se prea mai găsece pe fiune: să fi avut patru palme de lung, iar de greu, ca plumbul; deabia-i țineam în mână. Îl ascundeam în tufanul de răchiiți din matcă, șterpeleam câte un pumn de prau de pe la tata, și toată zulica îl îndopam; ba cu sare, cu pietricele, cu câlți, ba cu trențe; și-l dam foc apoi cu chib-ritul pe la cocos.

Bufuirăm cu el de vreo trei patru ori, crăpând de drag când răsună valea, și după ce cirurărăm o bercă de palărie a lui Gheorghină al Costi, hait că vine și Moș Dină de pe vale din sus, cu un tărș în spinare.

— Iancule, strigă Dumitru, dă pistolul încoace, să răzi acuși să cazi jos.

Îi înmănaș pistolul, fără teamă, căci era gol. Și când Moș Dină a-juste în dreptul prileazului ce ră-spunderă din matcă în drum, iată și pe Dumitru că n'țâmbroie pistolul spre el. Moș Dină potinț. Îl căzu creaca jos. Dumitru trase cutia din buzu-nar și: hăști, aprinse chibritul.

— Ce ai tu mine? Ce mă tot go-nești și mă tot injuri pe toate dru-murile? — se răsi el apropiind chib-ritul de cocos.

Ingleză moș Dină și punând mâinile la ochi mereu se trăgea îndărăt.

(Urmare în pag. 6-a)

CRONICA

plastică

de PAUL MIRAGOVICI

Dudu Alexandrescu (Sala „Dales”) I. Panteli Stanciu (Sala „Universul”)

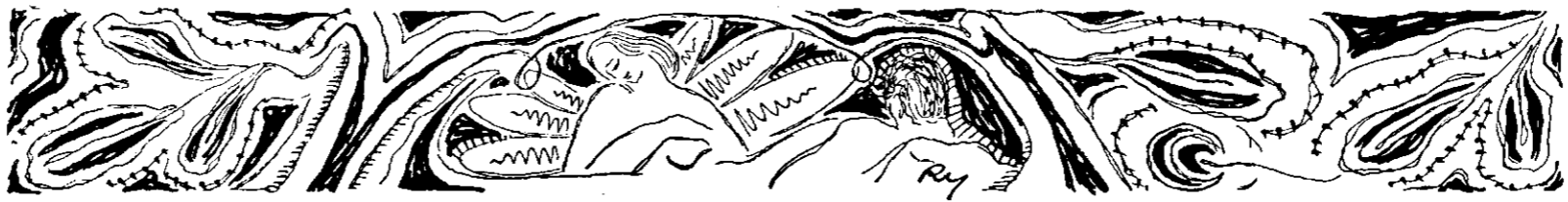
Primele lucrări de d-na Dudu Alexandrescu le-am văzut în atelierul d-sale la Paris, prin 1933, dacă nu mă înșel. În acea vreme, d-sa flirta, dacă se poate spune, cu pictura, flirt care trebuia să devină pasiune mai târziu. Intr'adevăr o femeie tânără și frumoasă ar fi găsit fără greș mijlocul de a-și pierde timpul la Paris. D-na Alexandrescu însă își consacra tot timpul muncii. În afară de studiile de fiecare zi prin academii, în atelierul său de pe cheiul Senei paleta avea întotdeauna culori proaspete iar Luvrul avea în d-sa o ferventă și atentă cercetătoare.

Lucrările d-sale de atunci erau încă greoaie de inexperiență, tonurile erau pe alocuri îmbăscite de brunuri și „terre”-uri dar în întregul lor dovedeau multă sensibilitate și drag pentru meșteșugul în sine, lucru destul de rar la pictorițe cari — cele mai multe — se mulțumesc, mai ales la început cu „trouvaille”-uri. D-na Alexandrescu studia teme înic și înfrunța adeseori probleme cari îi depășeau puterile. Această îndărărire, ca și lucrul continuu de fiecare zi, fiindcă trebuie să spunem aci — d-na Alexandrescu e printre cei mai muncitori artiști din căți cunosc — i-au servit mult pentru a ajunge la realizările de azi. De câțiva ani de când urmăresc evoluția d-sale, de fiecare dată când îi văd lucrările, încerc satisfacția de a vedea un real progres, progres câștigat fără salturi, așa cum se câștigă tot ce are durată.

Anul trecut la Salonul Oficial, anul acesta la „Tinerimea” d-sa a expus lucruri cu totul afară din obișnuit, și acele de la Salon, „Florile” și „Silueta roz” de la „Tinerimea” ne-au pregătit pentru expoziția de azi, care e o etapă importantă în cariera d-sale. În cuprinsul ei d-na Alexandrescu dovedește calitățile cele mai rare; sensibilitate, gust ales și un deosebit simț al armoniei. Iată „Entr'acte”, „Fantezie 1900” și numeroase portrete în care grija de stil răsbate fără ostentație și a căror compunere e cu totul remarcabilă. De altfel motivele cel mai variate au ispitit pe artistă; compoziții, naturi-moarte, peisaje, flori, nuduri. Toate poartă semnul talentului și al vocației autentice. Vor fi probabil acei cari din cauza lunii târzii în care e deschisă expoziția nu au vizitat-o. Va fi în paguba lor, vor fi pierdut una din cele mai interesante expoziții ale anului.

Acum un an, cu prilejul expoziției d-sale de la „Universul” am prezis și am urat d-lui Panteli Stanciu că-i va lua locul lui Laszlo... E adevărat că expoziția d-sale era plină de portrete cari justificau această precizie, Laszlo tocmai decedase iar d. Panteli Stanciu pregătea un voiaj în Anglia..

Precum se vede elementele esențiale pentru această eventualitate păreau să se înălțuiască în chip firesc și să schimbe destinul d-lui Stanciu cu acela al pictorului nabab de la Londra. D-sa s'a înapoiat însă din acest voiaj cu lucrări cari dacă nu mai îndreptătesc precizarea noastră ne compensează cu alte câștiguri cari nu sunt deloc de disprețuit; o mai mare grijă de ton, o mai justă vedere a perspectivei colorilor și a nuanței. Mărturiile cele mai elocvente sunt „Stradelă din Menton”, „San Remo”, „Mediterrana la Antibes”, „Monte Carlo” și alte numeroase care-mi scapă.

Cartea străină

Maurice Maeterlinck: „Devant Dieu”

Intrebările neliniștite și meditațiunile grave asupra misterului morții au apărut dealungul opereii marelui poet belgian presimțite abia „cu douăzeci de ani în urmă, în *L'Intruse*, revenind de atunci, ca un motiv călăuzitor de-o augustă solemnitate, tot mai frecvent și mai obsedant, până la una din ultimele-i cărți intitulată semnificativ *Avant le grand silence*, unde problema sfârșitului inevitabil ocupă centrul preocupărilor și al existenței autorului. *La sagesse et la destinée*, *L'hôte inconnu*, *Le grand secret*, *La grande féerie* și *Le Sablier* sunt etapele prin care problemele esențiale ce se pun condiției noastre omenești s'au îmbogățit cu sugestii și ecouri sufletești turburătoare.

Spaima de moarte e tot atât de absurdă ca și cea de care tremurăm dinaintea severității unui Dumnezeu neîndurător. Ca și Seneca, Maeterlinck nu vede în moarte decât ceea ce numește el o „trecece dela veghe la somn”. Simplă vorbă, căreia nicio realitate nu-i corespunde: „Moartea nu există pentru că ea însăși este nemuritoare. Dacă totul se macină și se spulberă nimic nu moare, în înțelesul omnesc al cuvântului. Tot ce a fost rămâne undeva, într'un punct din spațiu sau timp.

Într'o noapte de somn ni se pare să fi trăit doar câteva clipe. De ce n'ar fi oare moartea, o deșteptare din existența de somnambuli pe care o duc cei mai mulți dintre oameni, și un început abia în loc de sfârșitul a tot ce există?

Muribundul necredincios tremură la gândul intrării în neant. Dar el ignoră că neant e tocmai ce a trăit el și că „ceea ce noi numim moarte nu e decât viața pe care încă nu o pricepem”.

Prezența gândului morții, la fiecare pagină din *Devant Dieu* este menită să ne familiarizeze cu ea, să ne îndemne și ajute a o privi fără spaima de care se întovărășește obișnuit ideea sfârșitului „în care totul poate fi câștigat, nimic nemaifiind risipit”.

JEAN DE LA VARENDE :
„LES MANANTS DU ROI”

Puține ascensiuni literare au fost atât de rapide ca aceea a d-lui Jean de la Varende. În 1936 „premiul Vikingilor” încoronă *Pays d'Ouche*, — epeee sub formă de povestiri și de nuvele a

unui canton din ținutul normand — cartea cu deosebire bogată de sevă etnică și istorică. A doua operă pe care a publicat-o, *Nez de cuir, gentilhomme d'amour*, a luat în 1937 „Marele premiu al Academiei franceze pentru roman”. Sfârșitul celui erou popular „Nez-de-Cuir” — supranumele unui personaj istoric, contele Roger de Tainchebraye, a cărui amintire a persistat în mitologia și tradițiile de folklor local din ținuturile Normandiei — era de un tragic omenesc adânc impresionant.

Războinic prin tradiție, contele Roger se întâlnise, pe unul din câmpurile de luptă din Champagne, în 1814, cu un dușman care-i ciopârțise în așa hal chipul, crușându-i numai ochii, încât spre a nu-și înspăimânta contemporanii, nefericitul mutilat trebui să poarte tot restul zilelor o mască de piele, la adăpostul căreia să-și poată continua viața aventuroasă și galantă dusă până atunci.

Cronica timpului istorisește că nicio femeie pe care a dorit-o nu i-a rezistat. Odată însă, acest Don Juan cinic a crezut că poate găsi în dragostea aceleia care-i iubea printr'o dăruire totală a ființei lui, altceva decât trecătoarele satisfacții de până atunci ale simțurilor. Și-a scos masca, dar când a cetit pe chipul femeii mila, gentilomul s'a retras în castelul strămoșesc, întovărășit numai de câinele credincios și acolo și-a așteptat sfârșitul, singur cu conștiința lui și poate cu Dumnezeu.

După *Nez de cuir*, d. Jean de la Varende a evocat cu un talent personal și liber de orice influență exterioară, tipurile violente sau poetice care însuflețesc altă operă frumoasă, publicată anul trecut: *Le Centaure du Dieu*. Iar de curând, într'un ansamblu de nuvele atât de strâns cimentate între ele prin pasiunea arzătoare care le animă încât țeș o epeee continuă, a dat publicității un nou volum intitulat *Les manants du Roi*.

Acești „manants” sunt toți aceia, seniori, boernași sau chiar oameni de rând, — cari din ziua când știrea executării lui Ludovic 16 s'a răspândit prin Normandia semănând oroare și stărnind revolta — și până la acei „chouans” întârziati din zilele noastre, au păstrat dealungul lentei lor agonii o credință pe care nimic vreodată nu a putut-o sdruncina.

În răstimp de vreo sută cincizeci de ani, o serie de tablouri în culori vii și de un accent turburător, care în varietatea lor extremă constituie mărturia demnității unei rase dârze, ce n'a vrut să-și închine drapelul.

J. LUCAS-DUBRETON :
„LOUIS-PHILIPPE”

În cunoscuta colecție „Grandes études historiques” (ed. A. Fayard), îmbogățită cu atâtea opere de valoare, d. J. Lucas-Dubreton a publicat de curând un frumos și sincer portret al regelui Ludovic-Filip, dimpreună cu descrierea epocii lui de domnie, judecată până acum cu multă parțialitate.

Pentru că n'a vrut să asvârle Franța în aventuri tragice, să „intervină” cu armele, în Polonia sau în Spania sfâșiată de războiul carlist, „belicistii” contemporani i-au creat acestui monarh reputația unui fricos.

Fiindcă a ocolit și a tot amânat să înceapă ostilitățile cu Anglia, din cauza unei obscure pricinii orientale, și să-și trimită toată flota în Mediterana, a fost acuzat că „a vândut Franța Angliei”. Răspunsul dat atunci de Ludovic-Filip, lui Thiers, care tuna și fulgera împotriva „lașității” monarhului, îngăduie o apropiere sugestivă între istoria anului 1840 și unele evenimente din politica europeană a zilelor noastre: Am atâtea oroare de război, a răspuns monarhul francez, încât aș suferi orice decât să ajung până la el”.

Orice, cu excepția atingerilor aduse onoarei, „Vreau pacea și nu războiul, adăoga el: vreau să liniștesc spiritele iar nu, ca să spun așa, să alarmez și să provoc toată Europa. Inarmările noastre sunt inspirate de prudență, iar nu de scopuri războinice”.

Marea învinuire care-i poate fi adusă acestui „om cu adevărat superior al timpului său”, cum l-a numit Casimir-Périer, este de a nu fi înțeles importanța chestiunii sociale și de a nu se fi interesat de soarta proletariatului. Ludovic-Filip a săvârșit greșala, care avea să-l coste tronul, de-a se fi încăpățanat în ceea ce biograful său numește „mania legalității stagnante” și de a fi refuzat orice inovație.

MIHAI NICULESCU

Călătorie

Au pogorit aproape frânturile de cer
Și pulbere prin aer s'a risipit din stele,
Trosnește sânul nopții, răscopt de-atăta ger
Și lacătele frunții cad umede și grele.

Ecou prelin pe urme de putrede lacune
Ne-a prăvălit destinul în mâinile uscate,
Și'n locul unde gândul cu inima apune,
Se nasc nămeți de vise și de singurătate.

Prin bulgării de șgură e drumul tot mai greu.
Vuește 'n urmă râul și vână se frământă,
Vin valuri de 'ntunic, se vântură mereu,
Și 'n urma noastră vremea se apropie și cântă.

Inchis în patru colțuri nici glas nu mai străbate.
Se năruie poteca întoarcerii de-apoi,
Cu sufltele strănse și-adânc însăngerate,
Svârlim cu amintirea ce-a mai rămas în noi.

CONST. SALCIA

Cetatea păgână

Inconjurați de prăbușirea șovăitoarelor închegări
Sufletele alergau pe lespezi — arătări —
Nici regele, nici stelele nu mai știau
Dacă în rugile morților străluceau.

Numai idolii, peste neliniști, învinși
Bănuiau zilele celor stinși
Și peșterile lor, bizare palate
Descopereau gânduri nemăsurate.

O! dacă ați auzi-o, dacă ați simți
Cântecul celui ce trăi — dar nu trăi!
„Hei am iubit și eu odată pe Dumnezeu,
Cum iubește viermele rana”.

D. STELARU

Dudu Alexandrescu „Fantezie”

Dudu Alexandrescu „Interior”

I. Panteli-Stanciu „Portret”

CRONICA

muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

Producția muzicală a clasei d-lui prof. Filip, dela Academia Regală

Activitatea solistă a violonistului român de mare talent, Vasile Filip, nu poate, desigur, cantitativ, să satisfacă așteptările ascultătorilor noștri de muzică. Cât de mare dreptate ar avea să se plângă publicul de concerte de această rezervă păgubitoare mișcării muzicale, pe care a adoptat-o d. Vasile Filip, se poate vedea, numărând concertele inzeștratulului artist din ultimii zece ani. Pluralul ce folosim e de alfel de prisos, de oarece este vorba de un singur concert.

Când atâtea elemente de import se perindează cu mediocre consecințe pe scenele noastre de concert, este inadmisibil ca o forță muzicală de talia aceleia de care dispune d. Filip, să nu fie chemată să ocupe un loc de cinste, de exemplu în concertele „Filarmonice”, care în ultimul timp și-au bătut intristător propriile recorduri în contramandări de soliști, programe înjghebate pripit, totul completat cu renunțarea tacită la ultimul concert anunțat, fără explicațiile de rigoare datorite publicului.

De aceea este numai o slabă consolare de a putea constata, în așteptarea reapariției în lumina rampelor a d-lui Filip, că virtuosul este dublat de un activ și răbdător profesor, capabil să pună la punct într'o simțită muzicalitate o audiență de elevi, cu program de concert.

Intr'adevăr, în producția clasei de vioară a d-lui profesor Filip, au figurat în program concerte de Vivaldi—Kreiser, Vieuxtemps și Viotti (al 22-lea), compoziție de minunată inspirație și scriere instrumentală, pe care mulți fac greșala puțin cuvințioasă față de muzică de a-l considera concert școlăresc. Kreiser, Thibaud și mulți violoniști de seamă au răspuns însă neînțelegătorilor, înscriindu-l cu toate onorurile unor interpretări compensatoare, în repertoriul lor permanent.

În aceeași producție s'a cântat Bach, perpetuum mobile de Novacek și Paganini. Alături de acestea, în minoritatea dorită, micile intrări în materie tradiționale a quasi-dobutanților, numai doi, și în condițiuni îngrijite.

Trebuie să mai adăogăm că Viotti, Vivaldi—Kreiser, Vieuxtemps au figurat în program cu execuțiuni integrale, ceea ce este destul de rar, în producțiile școlare.

D. Dinicu Ioan, care a executat preludiul și fuga de Bach în sol minor (vioară singură) și mișcarea perpetuă de Paganini, a reușit să mențină în totul o linie, o netezime, o seriozitate și un echilibru general instrumental remarcabil.

D-sa este îndreptățit să continue cu încrezătoare perseverență o muncă dovedită în concordanță cu dotarea și cerințele muzicale.

D-ra Felmer Albina, este de asemenea înaintată în posibilități și ajutată și de o sonoritate expresivă și de sincer accent.

Simțul d-sale muzical este remarcabil și îi rezervă, credem, resurse ce merită străduință și răvnă.

D. Miruț Radu are un temperament cu promițătoare avânturi, ton destul de străbătător și mecanism meritoriu susținut.

D-rei King Lys, car a făcut probe multumitoare de pregătire și aptitudini în concertul de Viotti și în dubla simfonie concertantă de Allard, la cealaltă vioară fiind d-ra Felmer, este o altă elevă care merită încurajare.

Toate aceste rezultate au primit și sprijinul ultim al unor bune acompaniamente, la pian fiind d-ra C. Fotino.

= 3 - 1 4 - 2 8 =

(nuvelă inedită)

de SERAFIM CADAN

Valetul se apleacă slugarnic și Mircea Scrișteanu, plictisit și lenes lasă în mâinile lui, paltonul, pălăria și mănunchii. Cu un gest scurt îl concediază și, apoi, domol străbate vestibulul până în dormitorul său. Camera deschisă și comodă, pregătită pentru odihnă, îl dispune și îi aduce bucuria singurătății. Toate obiectele așteaptă grijuliu și atent porunca sa: pijamaa blândă pe pat, papucii tanțoși pe covor, iar pe măsuta cu telefonul, firavele ziare de seară s'au prosternat în fața grăsunului pahar cu vermouth, nedespartitului prieten al stăpânului înainte de culcare. Fiecare lucru mărturisese pe față că Mircea Scrișteanu, director de fabrică, are slăbiciunea burgheză spre ordine, curățenie și armonie.

El nu desminte această impresie și aranjează chibzuit și măsurat, hainele în dulap, pantofii într'un colț și îmbracă pijama. Apoi, intră la baie, își răcorește fața cu apă rece, își clătește dinții și mulțumit de achitarea datorii-ilor față de trupul său se urcă în pat.

Se întinde lenes, se cuibărește încomod în pufurile primitoare ale saltelei și gustă din plin începutul promițător al savurosului somn după o zi de sbucium.

— Da, nu este ușor să fii director de fabrică! Impacă pe client, pe patron, impune întreprinderii un nerv — la vârsta mea de 60 de ani, nu e fleac — se gândește el.

Astăzi a fost o zi cât se poate de fructuoasă. Toate i-au mers în plin. Micuța și aspra Arlaia, secretara sa... aici directorul își surăde stângărește, dând să înțeleagă unui ascultător nevăzut, că el Mircea Scrișteanu a învins toate piedicile, dar ține să rămână modest, în penumbra.

Intinde mâna după pahar, îl duce la buze și sorbe lichidul, cu aerul celei mai adânci fericiiri.

După aceasta, a frunzărit rezervat și capricios prin foile ziarelor și, în urmă le-a înlăturat cu o mișcare ce vroia să spună că el este sătul de viața de afară și este plin de nerăbdare să se dăruiască sic-și.

Plapuma a pus pecetea căldurii și a strecurat în corp un val de desindere și ușurință.

Sub oblăduirea luminii închise, în cameră s'a adâncit o moleșală blândă, care l-a îndemnat să lase pleoapele și să se bucure, sincer, pe de-a întregul de invitațiile somnului care a început să-l îmбие timid, dar insistent.

El se oferă încântat acestui joc dulce și visurile se furiează, ușor, în conștiință, cu falfăiri de miresmă.

E liniște, de afară un felinar cu gaz cerne prin geam o lumină prăfuită, iar ceasornicul, harnic, ciocănește de zor.

Corpul lui Scrișteanu e îmbătat de somn și sunetele sonore, vestitoare ale acestui furtișag, se revarsă majestos prin cameră.

Deodată telefonul a țărâit prelung și, alarma lui obraznică, izbucnește fără oprit.

— Tărr... Tărr... Tărr.

Din gâtul adormitului se aude un gâlgăit, de pare că Mircea Scrișteanu ar fi intrerupt înghițirea sacadată a unui lichid.

Se ridică speriat, clipind des din ochi.

Telefonul continuă să-și spargă suflul.

Scrișteanu cu greu pricepe ce s'a întâmplat. Apoi, deși somnul a fost tăiat în clipa cea mai plăcută, el surăde împăciuitor, și presupune că nu este nimic grav.

— Ah! Un telefon!... se strâmbă el tolarnt.

Dar fără vrere, în gândul lui năvălesc o seamă de blestemății: că, la fabrică arde, că s'a îmbolnăvit Arlaia, că patronul a suferit un accident, că... Și, grăbit, smulge receptorul din căsuța sa.

— Allo! Allo! Da! Da! Cuuuum! prelungeste el fără sfârșit, silaba.

La capătul celălalt al firului i se repetă cu o voce groasă și aspră:

— Aici Morga! Venim după cadavru? — Nu! Nu! băiguie el zăpăcit. E greșală, vă rog! și aruncă receptorul de parcă acesta ar fi fost jar.

Câteva clipe sprijinindu-se în mâini, stă buimăcit, înfrânt. Glasul a fost prea grosolan, iar aceste cuvinte umitoare l-au răsculat; mai mult, l-au năucit. Imaginarea onici crime feroase, cu leșul sângeros, urib, care așteaptă să fie dus, îi umplu mintea. Brrr! Ce respingător! Să se petreacă un omor, tocmai când pentru el Mircea Scrișteanu, viața se desfășoară cât se poate de frumos, și somnul a închiaciat o zi plină de reușită. Telefon trănăit, brutal!

Murmurând amenințător pe seama făptuitorilor de fărădelegi și mai ales pe seama anunțatorului, care de sigur greșise numărul de telefon și a tulburat somnul pașnic al unui cetățean cum se cade, directorul Scrișteanu se învelește mai grijuliu în plapomă și închide ochii. Fire cinstită și fără nici o pată pe suflet, el uită repede această întâmplare și, foarte curând, notele muzicale furiate pe nas vestesc așezarea domniitoare a somnului în ființa lui.

Dar, un nou sbârnăit de telefon răscolește și imprășteie liniștea visurilor.

Acum Mircea Scrișteanu se trezește îndată și într'o clipă receptorul este lipit la ureche. Nu apucă nici să pronunțe convenționalul „allo”, când o voce cleioasă îl întreabă răspicat:

— Aici Morga! Venim după cadavru? El se pipernicește, deodată, iar mâinile și picioarele înțepenesc. Glasul nu-l părăsește și cuvintele bolborosite cad unul după altul.

— Domnule, te rog! Am spus. E o greșală de număr. Mă chinuți! Nu-i aici! Lăsați-mă! Vreau să dorm. sunt... Dându-și seama că nu face să peroreze atâta cu... Morga, intrerupe iute legătura.

Inima îi bate puternic și parcă și somnul a pierit. Cadavru desfigurat, murdar, al unui necunoscut îi apare clar în față. Camera parcă nu mai are farmecul de până acum. Intunerecul liniștit și mângâietor, scaldat cuminte de firava lumină a felinarului apără otrăvit de misterele crimei. Simte în el senzația bolnavă, că umbrele mai ascund pe cineva, pitulat undeva, care așteaptă un moment prielnic ca să se napustească. Obscuritatea odihnitoare se schimbă într'un rânjet și deșteptă prezența rece a morții.

Mircea Scrișteanu se dă incetșor și prudent jos din pat și, tiptil, tiptil ajunge până la ușă. Pune mâna, hotărât, pe comutatorul electric și-l învârtește. Fulgerător încăperea zămbi veselă și senină. Vieța luminii gonise orice sâmbure de frică. Răsuflă ușurat și se freacă pe frunte. Totuși, dornic să aibă siguranța deplină, se apleacă sub pat, deschide dulapul și-l cercetează, se uită pe sub birou și apoi, incuie ușa cu cheia, de două ori, pune și zăvorul, ceea ce niciodată nu făcuse, și, la încheiere își mai toarnă un pahar cu vermouth și-l bea pe nerăsuflăte.

Aceste măsuri de precauțiune l-au calmat. Stinge lumina și, fluierând în surdina un cântec la modă, se îndreaptă spre pat chiorându-se dejenitor la cutia telefonului, care printre umbre pare mai neagră, mai rea.

Urcându-se în pat, mai păstrează o vagă bosumfiare în suflet, dar evită să reflecteze, sperând să se încăuzeze în somn cât mai repede. Cască odată, de două, de trei ori, din propria sa dorință, până ce și adevăratul câșcat, sol al visurilor, îi părăie mușchii maxilarelor și

închide ochii cufundându-se în van, uitare și pace.

Câteva minute, în cameră, liniștea îndrăgostită țese din furor vremii. Ceasul o măsoară prompt, moderat, ca o sentinelă care cadențează cu pașii egali pe o platformă. Din gura întredeschisă a lui Scrișteanu sboară mai multe accente ale unui cântec beteag, răgușit, de placă spartă.

Afară a țărâit țignallul sfriit al unui gardist somnambul. Ca o continuare, sau un răspuns, telefonul a sfârșit scurt, de parcă și-a dres vocea și, a isbucnit să-și ațâțe limbajul clar pe intervale anumite.

Inneacăndu-se, înghițind sforărituri Scrișteanu luptă să se elibereze de sub plapomă. „Iarăși?” se includează dânsul. În primul moment vrea să lase telefonul să sune sau să dea receptorul jos.

Dar putea să fie altceva. Un prieten. O veste bună. O nenorocire, chiar, unde prezența lui ar fi necesară.

El se decide și, curajos, potrivește receptorul la ureche.

— Allo! Da! Directorul Mircea Scrișteanu la telefon!

Iar răspunsul, sec, gătit, îmbucă auzul lui.

— Aici Morga! Venim după cadavru? Scrișteanu se aștepta și nu se aștepta la aceste cuvinte stereotipe. Izbindu-se tot de ele, o picătură de gheață i s'a prelins în jos pe șira spinării. Degetele au pierdut proprietatea pipăitului, s'au făcut de vată, animate de un tremurat nervos.

De partea cealaltă aparatul nu s'a închis și anunțatorul părea că așteaptă o incuviințare.

Scrișteanu stăpânindu-se și căutând să păstreze o voce cât mai sigură, rupse tăcerea:

— Domnule, termină, odată! Nu-mi strica somnul! Aici e 3.14.28. Notează-ți. Indură-te de odihna unui om muncitor.

Dar, vocea neînduplecată îl intrerupe:

— Aici Morga! Venim după cadavru? Cu puterile sleite, Scrișteanu scapă receptorul din mână și se așează, obob-

sit, pe marginea patului.

Nu mai poate fi nicio indoială. Este o farsă. O batjocură crudă, sfâșietoare, a unui dușman, sau chiar a unui nebun.

Ceea ce însă, subit îi atrage luarea aminte este că revenirea s'a făcut în răstimpuri destul de fixe. Această idee îi dă tentația să urmărească ceasul și să vadă dacă are dreptate.

Pune receptorul la loc, aduce ceasornicul în dreptul razei dela felinar, remarcă ora unu și zece și începe să aștepte cu neliniște.

...Tărăgănarea este moleșitoare. Acul ca un pitic răutăcios nu vrea să împingă minutele și, pace. Se cramponează locului, nu înaintează, de parcă este deochiat sau, oprit să se miște.

Dar deodată, prin creierul tulburat al lui Scrișteanu trece un gând: și dacă telefonul nu mai sună? Individul acela s'o fi plictisit sau pur și simplu este mulțumit cu atâta. Sau poate întrebarea avea adevăr la bază și zăbind greșala, mai ales că-i spusese numărul de telefon, nu va mai reveni, Atunci?

Și, infrigurat începe să dorească din toată inima să mai audă, odată, telefonul.

În acest moment ceasul parcă a urnit din loc și arată ora unu și douăzeci și cinci de minute. Imediat, ca la comandă, telefonul s'a trezit.

Mircea Scrișteanu tresare, dar în sinea sa, pe lângă o înfiorare neliniștită se aciu și satisfacția. N'a greșit. Chemarea telefonului se repeta matematic, din sfert în sfert de oră.

Freacăndu-și mâinile, ca unul care predomină evenimentele și, știe mai înainte ce-l așteaptă, el ridică victorios telefonul.

— Allo! Aici Scrișteanu! se intrerupe o clipită și, pe urmă, adaogă mucalit:

— Acolo, Morga?

Aceeași voce, bizară îi taie însă, avântul, prin tonul ei grav, sugrumător, unit cu o ironie rea.

— Da, Morga! Venim după cadavru? — La dracu! Las-o moale! Cadavru e în persoană! Ha! ha!

Răspunsul dușmănos, ieșit parcă din străfundurile unui suflet năclăit de venin, nu întârzie.

— Aici, Morga! Venim după cadavru? Receptorul alunecă din mână și se sbătu asurzitor până ce se linișți în cui-bul lui.

Mircea Scrișteanu pâlise și privi înmărmurit la telefon. Atâta stăruință crâncenă, atâta insistență categorică în comunicarea unei vești lugubre îl desarmă. L-a sgduuit, profund, că necunoscutul a perseverat să intrebe de cadavru, cu toată zeflemeaua lui vădită. Asta nu mai semăna deloc a farsă. Lucrul nu era curat. Sau, în orice caz, promite să nu fie. „Indiviu!” știe ceva. S'a fie vreun presentiment al lui? Vreun ins lucid care prevede faptele și le înștiințează în modul acesta lugubru?

ORMUZD ȘI AHRIMAN

(Urmare din pag. 1-a)

tâmplat și cu această idee tradițională a bi-unității divine, ale cărei felurite înțelegeri și formulări le-am trecut sumar în revistă. Cum spuneam și cu alt prilej, intuițiile primordiale, exprimate la început prin simboluri și afirmații de valoare metafizică, sunt degradate cu timpul, până ce ajung simple superstiții, legende sau motive decorative. Bundoară, ideea descendenței comune a Binelei și a Răului, se întâlnește, sub o formă degradată, în demonologia populară micrasiatică și balcanică. Prin lucrările lui Gaster, prof. N. Cartoian și prof. Valeriu Bologa, se cunoaște astăzi destul de amănunțit istoria motivului demoniei care fură copiii sugaci (Avestița, „aripa Satanei”) și a Sfântului Sisoe, care o urmărește, îi ia înapoi pruncii și o paralizează prin magia unui talisman. (Vezi bibliografia acestei probleme în Zalmoxis, I, „Notes de démonologie”, p. 197-203). Origina acestei legende este, firește, orientală. Chiar numele de Sisine trădează obârșia iraniană (H. A. Winkler, Salomo und die Kahina, Stuttgart, 1931, p. 154; E. Peterson, op. cit., p. 122). Sfântul Sisine est ereprezentat în amulete ca un cavaler străpungând cu lancea o diavoliță pe jumătate goală, despietită, care șace jos, sub picioarele călului (o bună parte din amuletele coptice și greco-orientale au fost publicate de P. Perăziet, Negotium perambulans in tenebris, Strasbourg, 1922: sunt reproduse și în volumele citate ale lui Peterson și Winkler). Apropriearea dintre Sf. Sisoe (Sistine) și Sf. Gheorghe este, în acest punct de vedere, evidentă.

Motivul iconografic al Sfântului cavaler a fost atribuit de Strygowski influenței iraniene. Problema este încă nelămurită, și nici nu e înteresată prea mult în cercetarea de față. Cecece este, pentru noi, de o deosebită importanță este că, în cele mai vechi versiuni ale acestei legende, Sfântul Sisine era fratele diavoliței ucigătoare de copii. Un pro-verb abisinian (cit. Winkler, p. 128) laudă curajul acestui Sfânt „care și-a omorât sora”. Iar în Sinaaxarul etiopian, la ziua de 21 Aprilie, când e sărbătorit Sf. Sisine, se spune că murit cum Sfântul a omorât cu lancea pe soră-sa (Winkler, p. 129-130). Într'un apocrif etiopian, tradus de R. Basset (La Haute Science, vol. I, p. 351), diavolița, numită Uerzelia, omoară chiar pe copilul fratelui său, Susnyos, și Susnyos se roagă lui Isus Christos să-i dea atâta putere ca să-și ucidă sora. Într'adevăr, cu ajutorul lui Christos, Susnyos, străpunge cu sulț pe Uerzelia și o omoară...

Cazuri de asemenea degradări de sens se întâlnesc ne-numărate în istoria religiilor și în folklor. Pe noi ne înteresază, în aceste pagini, mai mult sensurile primordiale de cât cele degradate, modificate prin succesele „trăiri”. De aceia mi se par atât de semnificative amănuntele conservate în versiunile etiopiene ale legendei Sf. Sisine. Regăsim o temă mitică străveche, care a avut însă o mare răspândire în timpul sincretismului și gnosticismului. Anume: lupta între Adam și Lilith (prima soție a lui Adam), lupta între Eonul bun și Eonul rău, Soră și frate, în cazul diavoliței Uerzelia și Sisine: soț și soție, în cazul lui Adam și Lilith. Dar în amândouă cazurile, apropiere extremă, intrudere, legăturile cele mai strânse care pot exista între oameni, Binele și Răul, Sfântul și Diavolul, se nasc din aceeași tulpină — exact ca Ormuzd și Ahriman. „Confuzia” aceasta între extreme ne ajută să înțelegem mai bine cazul lui Ravana, acel demon indian

care fură și pocește copiii, și care, în aceiași timp, este presupus autor al unui foarte popular tratat de magie și medicină infantilă. Cele două „contrarii” sunt topite, aici, într'o singură persoană mitică. Am putea merge și mai departe, în cercetarea originii acestui mit, dramatizat la începutul creștinismului sub forma Sfântului în luptă cu Diavolița. Sunt destule indicații care ne pot orienta cercetarea. Winkler a încercat, chiar, în lucrarea mai sus menționată (p. 149 sq.), să arate că, la origină, diavolița era doar expresia mitică a lunii întunecate, iar Eroul (Sfântul de mai târziu) formă mitică a lunii luminoase, și lupta între ei, o luptă între frate și soră. Credem că sensul primordial al acestui mit este mai danc; adică, exprimă clar un adevăr metafizic. Luna, așa cum am avut prilejul să amintim într'unul din articolele precedente, simboliza pentru anumite populații micrasiatice realitatea ultimă, izvor al Vieții și ritm al Cosmosului, Viața ca și moartea erau valorificate prin ritmurile lunare; întocmai cum luna crește și moare, ca să renască, tot așa se naște și moare omul, ca să se nască din nou. Între viață și moarte conflictul e doar aparent, așa cum este și între Bine și Rău. Și viața și moartea și Binele și Răul, sunt doar aspecte consecutive ale aceleiași realități unice, accesibile experienței umane. Iar această realitate, care „totalizează” contrariile și extremele, este exorimată mitic prin Lună,...

MIRCEA ELIADE

Mii de presupuneri neliniștitoare au incolțit în creierul lui Scrișteanu.

De somn nici pomeneală. Chiar dacă l-ar fi ademenit, nu s'ar culca nici în ruptul capului în pat. Poate, tocmai, acolo îl pândește ceva. Vreun paianjen monstruos, ajuns cine știe cum prin saltele... sau, poate vreun atac banditesc este pe cale de a se săvârși asupra casei... Acel individ ar putea fi foarte bine un complice nemulțumit, care în felul acesta îl pune în gardă...

Șovăitor, el se apropie la geam și, cu grijă inspectează toată strada. Nicio mișcare. Nicio țipenie de om.

Totuși frica odată răscolită continuă să prindă rădăcini. Spaima îl învalvite încet, târător, dar îl incolăcește tot mai coplesitoare și tot mai ascuțită... și este noapte...

— Mai toate crimele se petrec noaptea! — bolborosește el cu buzele uscate. Îl cutremură o sgduidură rapace și dinții pornesc să clănțane sinistru, mohorînd și mai mult atmosfera și așa destul de încordată.

A înțepenit în mijlocul camerei și nu îndrăznește să ridice nici degetul. Cu niciun preț n'ar fi aprins lumina. I se pare că e mai bine să stea pe întunec. Poate să vegheze și să urmărească orice sgomot și orice încercare a cuiva să pătrundă în odaie.

Să cheme poliția? N'are nici o dovadă. Ar fi răs orișicine. Să ceară la Palatul telefoanelor să i se supravegheze numărul, dar cine știe dacă acel individ mai revine. De altfel nici nu bănuie ce-l paște și de ce trebuia să se ferească. Iar gândurile se adună tot mai sumbre și mai înfricoșătoare... căți nu sunt cei cari țințesc locul lui!...

Se putea strecura, de pildă, pe broasca uși vreun gaz otrăvitor... sau să se pomenească pe geam cu un pietru învelit într'o batistă îmbibată cu otrăvuri ucigătoare la moment, sau, poate, astăzi la masă... da, da, la masă i s'a pus ceva în mâncare...

Iată, stomacul a și început să-l doară... crampe prin maț... amețală...

Este conștient că-l pândește moartea; că este ghemuită undeva aproape, aproape de tot... Poate chiar în organismul lui crește germenul acestui sfârșit.

Lașitatea, sminteala, groaza s'au învâlmășit în conștiința lui, stăpânindu-l și respingând orice judecată.

Se și vede mort, aruncat în pat, sau chiar pe jos. Umflat, cu ochii ca două cepe, cu acel miros oribil de putrefacție... un leș diform, un stârv becisnic, cu roiuri de muște verzi, desgustătoare, lipite la gură. A! Aceste muște! Le-a mai văzut pe fața unui inecat, scos din Dunăre. După asta o săptămână n'a mâncat...

La crimă, vin autorități: procurorul, comisarul... fac anchetă... medicul ciocpârtește trupul și, Scrișteanu a și simțit cum i se implântă bisturiul doctorului, în burtă și pielea părăie până'n gât...

Această senzație îl sgduie:

— Nu! Nu vreau moarte! Să moară alții! Eu am să trăiesc în ciuda tuturor!

Se repede la comutatorul electric, lasă lumina să inunde dormitorul și aruncă înfricoșat ochii la ceas. Au trecut doar zece minute dela ultimul telefon. Mai sunt cinci până când vocea aceea nesuferită putea să mai revină.

Strânge infrigurat hainele din garderobă și începe să se îmbrace. Nuși găsește ciorapi deși i-a pus la locul lor, se intrerupe din căutat și pune pantoful pe picior gol. Trage pantalonul pe descheietura la spate, nu înțelege unde au dispărut nasturii, se pipăie și se durmirește, îi scoate din nou, apoi când să-i îmbrace nu nimereste să intre cu piciorul înăuntru. În sfârșit reușește și asta, pune haina deasupra pijamalei și într'o săritură este la ușă.

Când a sărit zăvorul, telefonul a plesnit, a pocnit și un bâzâit rece, metalic, diavolesc, hărăsit prin măduva oaselor lui Scrișteanu. El s'a înleștat din răputeri de clănț și, astfel a rămas în picioare. Apoi, s'a revoltat, și-astupat urechile și a năvălit afară, trântind nebușește ușa în urmă. Bezna vestibulului îi mări spaima și el s'a încordat în sinea sa, vrând din câteva sărituri să fie în stradă. În saltul acesta, fulgerător, el, dacă făcu doi pași. Toată pornirea lui s'a izbit în drum de alt om.

Ațătarea s'a stins, s'a muiat pe loc; în jurul inimii se făcuse cald, fierbinte, foc. O lavă dogoritoare s'a scurs în picioare și el șopti trist:

— Ai venit totuși?

— Da, Domnule Director, auzind atâtea telefoane, mi-am zis că aveți poate nevoie de mine. Dar ce aveți, domnule Director?!

Mircea Scrișteanu se îngâmădea încet jos, ca o minge desumflată și nu i-a răspuns nimic servitorului; de acolo unde era el, cuvintele nu mai ajung niciodată.

Cronica ideilor

Valoare și morală

de MIRCEA MATEESCU

Emile Durkheim este întemeietorul sociologiei moderne. Și totodată autorul care exprimă sintetic acest punct de vedere în teoria valorilor. În general, teoriile sociologice despre valoare sunt toate obiectiviste. Prin urmare afirmă că valorile sunt determinate de criterii extrasubiective: poziția exact contrară a teoriilor psihologice — despre care ne-am ocupat în cronică precedentă.

Cum ar putea fi independentă o stare sentimentală de subiectul care o adevărează? La această întrebare Durkheim răspunde într-un fel cu totul personal. Obiectivitatea valorilor nu vine nici din lucruri nici dela subiectul apreciator. Fundamentul validității lor obiective se găsește în raportul pe care acestea îl au cu idealurile (ed. „Philet Soc.”, p. 136. „Form. elem.” p. 607 cf. Gurvitch, op. cit. pg. 100).

Dar care idealuri? Durkheim le identifică, așa cum ne așteptăm dela acest părinte al sociologiei ca știință autonomă: idealurile conștiinței colective.

Pentru el idealurile nu sunt simple abstracțiuni intelectuale ori dorințe irealizabile, ale afectivității omenești.

Idealurile rămân în căderca percepției noastre existențiale. Intre real și ideal nu există o barieră transcendențială. Urmatorele rânduri îi sunt în totul caracteristice: „L'ideal vient du réel tout en le dépassant”. Prin urmare, societatea ideală nu este în afara societății reale. Ea face parte din aceasta (ed. „Form. elem.” p. 604). Societatea creiază idealul și „acesta este actul prin care ea se refăce în mod periodic” (cf. Suvihh, p. 100). Încă, idealul este domeniul propriu al sociologiei.

In rezumat, idealurile care formează obiectivitatea valorilor morale sunt, ele insele, în același timp, producătoarele și produsul realității sociale. Confuziunea dintre real și ideal, petrecută periodic și necesar în matca socială, este însă o premiză metafizică și dogmatică dela care Durkheim pornește ca dela un dat existențial indiscutabil. De aceia, întreaga lui teorie asupra valorilor, amintită mai sus, deva seducătoare, nu poate însă evita următoarea întrebare, formulată de Gurvitch cu deslășulă profunzime: dacă validitatea obiectivă a valorilor ideale se fondează pe idealurile colective, dar „validitatea obiectivă a acestor idealuri pe ce se fondează”? (op. cit. pag. 101).

Nu este suficient să afirmăm că societatea promovează idealuri, iar aceste idealuri coincid cu valorile obiective ale spiritului individual ori colectiv. Nu putem confunda conștiința socială nici nu Adevărul nici cu Binele nici cu Spiritul Insuși. Valorile conștiinței sociale, la rândul lor, trebuiesc discutate și analizate filosofic, printr-o rejudecare metafizică. Adevărul și Binele pot fi criterii prin raport cu care să discutăm semnificația (obiectivă ori subiectivă) a valorilor. Conștiința socială, prin ea însăși, nu poate pretinde însă a se substitui criteriilor. Este indiferent dacă optăm pentru un criteriu logic ori irațional, în clasificarea și discuția valorilor. El trebuie să fie însă, oricum, un criteriu, adică o esență ireductibilă care să poată servi drept modalitate intrinsecă, de apreciere, iar nu să fie ea însăși elementul care urmează să fie apreciat și clasificat, cum ni se pare că este obiectul sociologiei: conștiința socială, idealurile sociale, raportul lor genetic și causal cu acelea individuale, etc.

Prin urmare, se face simțită nevoia unei discuții filosofice a problemei valorilor. Criterii veritabile nu putem nădăjdi să aflăm nici din citirea teoriilor psihologice, nici din dezvoltarea, oricât de originală, a teoriilor sociologice. În cadrul

CRONICA DRAMATICA

STUDIO TEATRUL NATIONAL: „MOSTENITORUL”, COMEDIE IN 4 ACTE DE ANTON BIRESCU. REGIA: VICTOR BUMBEȘIL.

Este realmente greu să scrii despre o piesă la care publicul a putut avea cea mai aleasă și mai deplină desfășurare, aceea a unui somn nestingherit, împărțit chiar și de actori. Singurul îndrăsneț care au încercat, cu grele eforturi, să reziste odihnitărei voluptății au avut de-așezor câteva ore (și ce ore!) — „clipe dulci (sic) păreau ca veacuri)” — de răs în hohote, dar nu din cauza hazului comediei, — să nu ne facem iluzii, — ci din cauza altor considerațiuni, toate laolaltă formând acel ansamblu de fapte grație cărora piesa va fi în curând probabil scoasă de pe afiș.

Când pe scenă, cu o frenezie nebanuită, nu se întâmplă mai nimic, „spectacolul” respectiv nu se poate numi teatru. Una dintre condițiile esențiale artei dramatice, este desvoltarea unui conflict, în așa fel încât fiecare act să însemne un pas în desfășurarea lui. Dar piesa, în care din primul act prevezi totul, este fără îndoială de tristă concepție. Iar discuțiile interminabile, pe cari eroii le înșiră sunt zadarnice, atâta vreme cât nu conțin nimic nou care să invalideze scena.

În câteva cuvinte, subiectul e umătorul; un marchiz bătrân, scutit și șgarvit, a cărui avere imensă este dorită și așteptată cu nerăbdare de doi nepoți, se

amorezează de doctorita lui, o ia de soție, devenind prin această împrejurare un om mai îndatoritor și mai jovial. Soția lui are, fără voce, într-un moment de rătăcire, relațiuni cu nepotul marochizului, în urma cărora va naște un copil. Copilul acesta, conform legii engleze va moșteni toată averea, iar nepotul fiindcă era un om rău, va fi pedepsit (ah! pedepsele astea divine și morale, când nu știi să le întrebuințezi!). După actul I știi tot ce are să se petreacă, afară de chestia cu copilul nepotului.

Dar la mijlocul actului 3, cu puțină perspicacitate o ghicești și pe aceasta. Dacă nu atunci, cu siguranță la sfârșitul lui.

O piesă statică, ale cărei dialoguri sunt moarte, seacă, fără spirit, fără adâncime, adesea nici măcar degurând firesc din logica împrejurărilor.

În ce privește interpretarea, ea s'a arătat la nivelul reprezentății completând astfel calitatea mediocară a spectacolului.

DL. Grigoriu și d-na Lilî Carandino au isbutit să ne înfățișeze o interpretare justă. Jocul d-ilor a fost totdeauna în notă. Regretabilă că nota era joasă. În schimb, d-na Eugenia Zaharia a avut un joc foarte puțin convingător, iar d-nul Nove, contrar așteptării, ne-a decepționat.

Cu deosebire supărător a fost dezaconul din actul 4, când d-na Carandino joacă dramă, iar d. Nove se străduia să fie spiritual și să obțină efecte de un comic deplasat în acea situație.

Finalul, deasemeni, a fost neglijat de neglijent tratat.

VICTOR POPESCU

Cinematografele

ARO: „POLTAVA”

Pentru prima oară am ocazia să vorbesc, în cadrul acestei cronici, despre un film rusesc. Temă mult comentată de către cinefilii, filmul rusesc se deosebește mult, atât de producția americană cât și de cea din restul Europei. Rușii nu prea au poftă să rădă cu hohote, așa cum o fac americanii, și nici să adâncească probleme, ca Franțeștii și Engjezii. Mă întreb chiar dacă filmul rusesc își are rostul, prezentat în alte țări decât în Rusia. Iată, în viimul timp, am avut ocazia să vedem două filme rusești: „Alexandru Nevski” și „Poltava”.

În amândouă, eroii nu fac altceva decât să strige în gura mare unei mase de figuranți: „Iată ce facem noi pentru Rusia. Ne dam și sângele nostru pentru ea. Doar de or face și urmașii noștri la fel”. Sau mai simplu: „Ia să faceți bine, actualilor Ruși, și să nu vă faceți de răs strămoșii”.

S'a spus că Rușii încearcă, prin filmele lor, să-și facă renume în străinătate. Nu prea sunt de aceeași părere. Găsesc mai mult că un film rusesc joacă rolul pe care la noi îl are o poezie eroică de Vasile Alecsandri într-o carte de citire.

Pe noi, Europenii, cari cunoaștem obiectiv istoria, nu se pot impresiona prea mult isprăvile de pe ecran. Dar ne închipuim entuziasmul unei săli ticsite cu Ruși, la prezintarea filmului „Poltava”.

Țarul Petre cel Mare îmbracă haină de erou și, cobbort în mijlocul poporului, îl reprezintă un mit.

Bine înțeles, tehnica filmului, este încă rudimentară, decupajul e plin de lipsuri, dar în

schimb avem satisfacția de a remarca un mare progres la grămajul actorilor. Apar în film figuranți cu capele „rusești” atât de expresive pe cât de ridicoli sunt când interpretează roluri de germani, încât multe scenerii ale filmului dinpar, el putând părea chiar bun.

Jocul actorilor este cam exagerat, purtând pe el pecetea teatrului. N. Simonov face din Petru cel Mare mai mult un „apucut” decât un erou.

Remarcabil este însă N. Cerkașov, care folosindu-se doar de lungimea lui știe să interpreteze bine rolul de caraghios (Paganel), de erou (Newski) și de degenerat (Alexei).

TRIANON: „FRUMOASA E TINERETEȚA”

Acest al doilea film din seria „Familia judecătorului Hardy”, are marea calitate a celui dintâi: Este și pe înțelesul publicului european. De obicei, în filmele americane se petrec lucruri foarte ciudate. Așa zilele furtive în goana mașinelor, farsele sinistre, bătălie și altele de acest gen, abundă.

În filmul prezentat de Trianon, avem ocazia să admirăm viața liniștită a unei familii cu micile ei bucurii și necazuri. O vacanță petrecută în California riscă să strice armonia. Dar judecătorul Hardy e om cu cap, și totul se aranjează. Filmul, bun prin simplitatea subiectului, câștigă și mai mult prin jocul lui Mickey Rooney, acest „pușu” cu chip obraznic, gesturi dezordonate și enorm de mult talent.

TRAIAN LALESCU

TEODOR SCARLAT

DESTINUL IMPĂRĂTESC AL POETULUI

(Urmare din pag. 1)

„Un August poate face cu ușurință poezii ca Virgiliu”. Firește August, mai întâi de toate, fusese dornic. Dela dărniciă împărțitului și a ministrului său, Virgiliu primise o casă pe Esquilin, cartierul cel mai frumos al Romei de atunci, și o proprietate în sudul Italiei, în Campania, la Nola. Dar între împărat și poet legăturile n'au rămas numai cele dela ocrotiri la ocerotii; cei doi erau prieteni. În această prietenie, fiecare dăruia din belșug pe celălalt cu bogățiile sale. Împăratul dăduse aur; poetul avea să dea versuri de aur. Ei își mai dăruiau însă și altceva: prețuire, respect, admirație reciprocă. Adică sentimentele din care se făurește cea mai frumoasă formă de prietenie.

Despre intimitatea acestei prietenii exemplare, avem semne ce nu pot lăsa nici o urmă de îndoială. În anul 30, după ce sdrobise pe Antoniu la Actium și recucerise pentru imperiu Egiptul și Orientul, August se întorcea la Roma, în cărcat de glorie, proclamat împărat de către soldații și acoperit de onoruri de către Senat (care nu era încă senatul lui Claudiu sau Nero!). Pe drum o boală de gât îl silește să stea câteva zile la Atella, în Campania. Pe cine chiamă împăratul, dela Roma, ca să-i fie tovarăș în această oprire silită? El își chiamă poetul, și Virgiliu vine să-i cetească acolo, timp de patru zile, cele patru cărți ale Georgicilor.

Când erau departe, își scriau. Și cel care scria mai des era împăratul. De departe, din fundul provinciilor, din tabără, August nu uita pe Virgiliu și-i scria pentru a-i cere știri despre mersul lucrului. În 26, pe când se găsea în luptă cu Cantabrii din depărtata Spanie, unde îl atrăseseră renumitele lor mine de aur, împăratul scrie poetului, depe câmpul de luptă, și-i roagă să-i trimită ceva din Eneida, la care tocmai lucra Virgiliu. Macrobius ne-a păstrat un fragment din scrisoarea de răspuns către împărat, și acest fragment de scrisoare e mai prețios, e mai vorbitor pentru istoria epocii, decât o carte întreagă. „Am primit toate scrisorile tale, scria Virgiliu. În ce privește Eneida mea, dacă așa avea gata, pe Hercule, vreun fragment vrednic de urechile tale, și l-aș trimite cu dragă inimă; dar lucrul e abia schițat: câteodată mi se pare că n'am fost în toate mințile când m'am apucat de o operă uriașă, ca aceasta...”. E tonul intimității, al încrederei, al afecțiunii, cu un cuvânt: al prieteniei.

Intre acești doi oameni excepționali era însă și altceva decât prietenie. Aș zice, luând cuvântul în sensul lui cel bun, că între ei era o asociație; că înfăptuiau împreună o operă de colaborare.

Ce voiau, ce reprezentau colaboratorii? Cel dintâiu, împăratul, era cu siguranță un om care depășea măsura obișnuită a creațiunii; unul din acei oameni care intrușează un întreg destin. Pentru contemporanii săi, el era, în primul rând, pacificatorul, cel ce pusese capăt războiului civil, acela tristă nebunie care făcuse că, timp de ani îndelungați, fratele risipise sângele fratelui. El era apoi, și în aceeași măsură, restauratorul. Tot ce dărâmasese în câteva zeci de ani, luptele furioase dintre șefi și dintre clase, trebuia reclădit cu grijă, cu iubire, cu prudență. El a îndeplinit

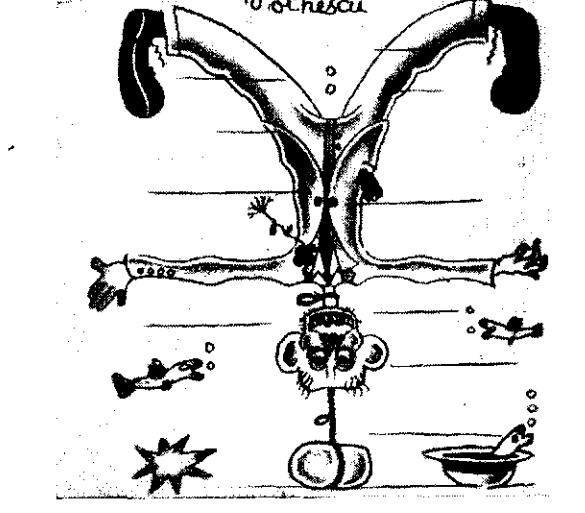
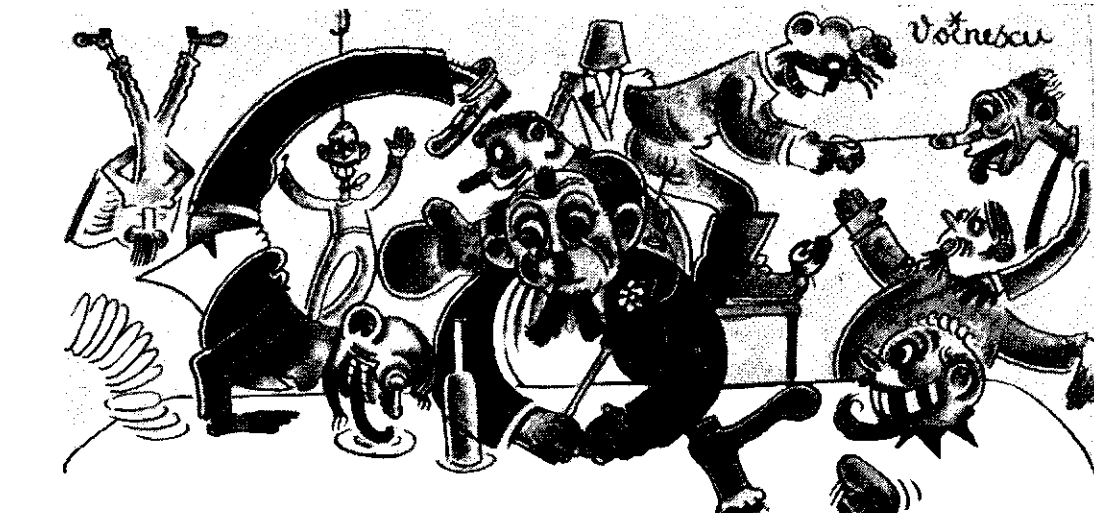
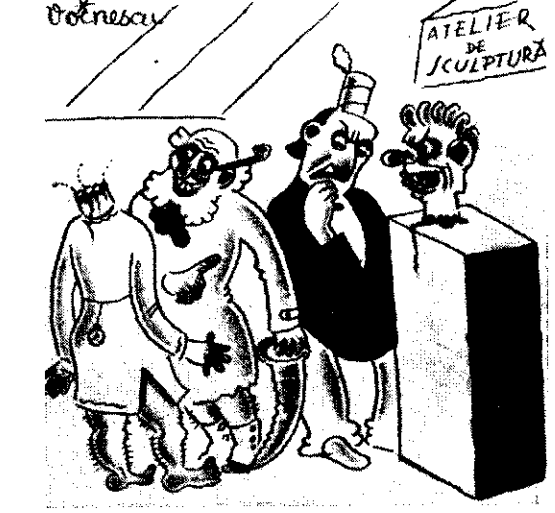
mai întâi reforma socială, prin care ținea să redea, unui popor de vechi muncitori de pământ, gustul pentru agricultură, să reducă pe ogoarele părăsite o populație care năvălise la oraș, ispitită de un trai ușor, în slujba luptelor partizane. El a purces apoi să restauereze familia, înțeleasă ca elementul cel mai însemnat în viața unei națiuni, celula vitală în jurul căreia se organizează statul. Întărind familia, el urmărea o politică demografică de lungă durată, care trebuia să aibă, drept rezultat, creșterea numărului cetățenilor romani. Un astfel de rezultat, s'ar fi putut atinge ușor și în alt chip. S'ar fi putut acorda dreptul ce cetățenie provinciilor curerite, sau s'ar fi putut favoriza „manumisiunile”, adică în-cetățenirile individuale. Acest lucru însă nu l'a făcut August. El voia să păstreze poporului roman puritatea lui, să stăvilească decăderea familiei fără să compromită o seminție curată și aleasă.

Alături de reforma socială și de cea morală, August a întreprins reforma religioasă. Pentru a da unitate reformelor amintite trebuia să li se creeze o atmosferă, un climat sufletețic prielnic. El a luptat deci ca să reinvieze tradiția religioasă și populară, cea tradiție în care se regăsea spiritul latin și disciplina romană. În fâpăturilor acestora pe planul moral, le trebuia în fine un cadru de legi și de instituții noi. August începuse, așa dar, prin a reforma întreaga structură constituțională a statului, pentru a face din ea un instrument de reorganizare a societății.

Dar toate acestea nu erau încă deajuns. Mai trebuia să se facă acestui organism nou, transfuzia unui conținut sufletețic real: noului trup trebuia să i se dea o inimă. Aici începe opera lui Virgiliu. August reclădise un imperiu, Virgiliu avea să reclădească poezia. Câci, ajuns în culmea puterii, reunind în mâna lui toate firele vechilor autorități ale republicii, de ordin politic și privat laolaltă: împăratul al trupelor și tribun al poporului, consul în senat și proconsul în provincii, mare pontific și cenzor pe viață, — August știe să închidă gura retoricii, care atâtea veacuri domnise, ca o stăpână de nimeni tăgăduită, pe toate pietele romane. Genul republicii fusese elocință; poezia avea să fie genul imperiului. Poezia trece acum pe planul întâi, înflorite cu strălucire și devine, în mâna genialului August, o adevărată putere în stat.

Este încă unul dintre marile sale merite, acela de a fi știut să-și alegă poetul. A fost un mare act de gust, de pricepere și de presimțire totdeodată. La început, contemporanii vor fi ridicat, poate, din umeri. Câci „alesul” nu era decât un tânăr, cam de-o vârstă cu împăratul, modest, timid, disprietor al gloriei, cântăreț al pădurii, al ogoarelor și al turmelor. Dar, geniu el însuși, August știuse să adulmece, să descopere genul. Iar când poetul începe să scrie Eneida, contemporanii toți, fără excepție, chiar și conțrații cei mai geloși, se înclină în fața geniului care, în toate timpurile, impune. Propertiu anunță lumii creațiunea Eneidei în versurile vestite, care sunt un cântec de mândrie și de victorie:

„UTILE DULCI”

Poetii în luptă cu Banii

Reportaj cu drumuri, tinerețe și poezie

Scris de Ștefan Baciu și Traian Lalescu

Sunt vreo două luni — cel puțin, așa spune calendarul — de când a eșit la iveală mugurul primăverii. Au vestit-o, cred, poezii și anul acesta ca și n-

d. N. Clocărdia, gazdă amabilă și mereu atentă, de nuvelistul Nicolae al Lupului, om sfătos și blajin, spre care, de îndată ni s'au îndreptat inimile des-

Măestria naturii, necloplită de mână omenească. Ne face să uităm Cizmigiul nostru. Alex. Raicu, transportat, zărește pe lacul imens o barcă cu doi îndrăgostiți care s'au dovedit pe urmă a fi doi „curcani” ce prindeau pește.

Tropotul cailor sună iar pe pavaj — am ajuns iarăși în centrul Craiovei.

Pornim spre hotel, purtând în noi imagini fantastice plâsmuite în minunat de sălbatecul parc Bibescu.

A doua zi, toți scriitorii sunt prezenți. Domnul I. Biberi a venit și dansul din Turnul Severin, iar domnul Paul Constant, sosit din Sibiu, suride mulțumit unei cești cu cafea.

Mai vizităm, înainte de sezațoare muzeul regional, unde, după un popas în hrubele cu fire de paing și cranii rânjind disprețuroși, avem ocazia să admirăm priceperea și dragostea cu care lucrează în acest muzeu domnii Nicolaescu-Popșor și Marin Demetrescu.

nul Ion Biberi, urmărit cu atenție de publicul craiovean, ține o conferință documentată și mult aplaudată, despre: „Scriitorii și provincia”.

Toate evenimentele următoare războiului mondial — a spus domnul Biberi — au influențat mult operele noastre literare. Dar dacă scriitorul bucureștean a lăsat în operele sale amprenta ritmului sbruciumat al metropolei, scriitorul provincial s'a putut sustrage acestui sbrucium, creând opere armonioase. Tihna unei vieți patriarhale reese din opera scriitorului provincial.

Urmează poetul Matei Alexandrescu, citind versuri din volumul „Jocul Cuvintelor”. Versul măiestru meșteșugit, a plăcut mult.

Victor Popescu, apoi, aduce în orașul Banilor, un parfum orientat, cetind frumoasa nuvelă „Hașmir”.

Alexandru Raicu răsfoiește pagini prăfuite de „Hronic”, cetind versuri din cele mai bune.

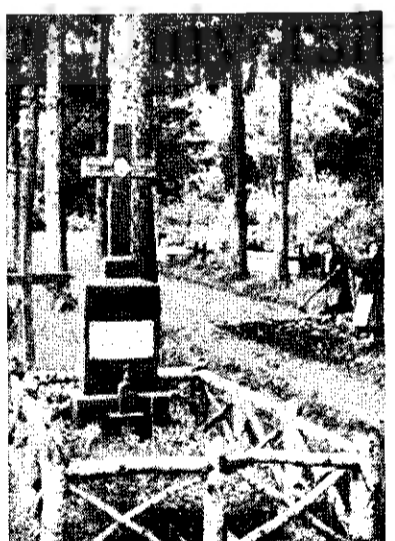
Domnul Const. Fântăneru, cu un remarcabil fragment innăsurat din „Interior” a știut să facă sala atentă.

Dar obrazul mare al publicului, cum ar spune domnul Ionel Teodoreanu, începe să suridă, pentru ca apoi să ridă cu hohote. A apărut poetul N. Crevedia, hotărât să se războlescă în epigrame cu toată Craiova.

Succesul pe care l-a reperțat a fost imens.

Ștefan Baciu e hotărât să spună doar două poezii, dar, după ultimul vers al „Testamentului”, publicul îl reclamă și trebuie să mai spună una tot atât de bună.

George Dorul Dumitrescu, în contradicție cu societatea „Temperanță”, proclamă vinul drept prietenul nostru, într'o schiță mult aplaudată.

„Și nimeni n'o fi să-mi pună pe rață o floare” (Al. Călinescu)

Domnul Paul Constant, cetind o schiță humoristică este mereu întrerupt de aplauzele unei săli vesele.

Poetul Virgil Carianopol îl cântă pe țărani ca puțin ațil și este răsplătit de publicul craiovean, care îl recheamă.

Dar, cum Alexandru Raicu, anunță că o să citească versuri în aceste rânduri: Bejat și Cizmărescu, elevi din Turnul-Severin, au cumpărat din micile lor economii, bilete de tren, până la Craiova, pentru ca să poată asista la sezațoare. Dragostea ce-au arătat-o literaturii a fost cel mai mare dar ce ni l-au putut face și, pentru aceasta, le întind prieteneste mâna.

Trecem cu toții pe scenă, ne așezăm pe scaune și privim cortina care se ridică încet.

Publicul începe să facă prognosticuri — „uite-l pe Carianopol”, „uite-l pe Crevedia” — iar noi avem bucuria să vedem o sală plină și dornică de literatură.

Domnul Ilie Gănescu, secretarul general al Reziidenței Ținutului Olț, asistă și d-se la sezațoare, iar stalul este plin cu personalități craiovene.

Elevii școlii militare ocupă vreo patru rânduri de scaune, iar străjerițele au „înflorat balconul”.

Într'o lojă îl recunoaștem pe domnul C. Popescu-Polyclot.

INCEPE SEZĂTOAREA

După o scurtă prezentare a domnului Clocărdia, domnul profesor Ghenescu, din partea „Asociației scriitorilor olteni” întâmpină cu multă căldură pe scriitorii bucureșteni. Apoi, dom-

cale și schimbând impresii. La un moment dat, scriitorul paginilor de față a fost chemat în sala hotelului, unde un mare grup de admiratori ai literelor, l-a rugat să predea lui Const. Fântăneru un omagiu respectuos din partea lor. Era un pachetel frumos, legat cu cordelele mov; vizitând un mic discurs, am predat în aplauzele mesli, trofeul, Fericitul primitor, îl deschise cu grijă, vizând condonul unei... legiuni de onoare sau ordinul jaretierei; din hărțile multe și fine, căzu însă pe masă... un nasture, simbol al lecturii — minunate — de care a vorbit Lalescu. Punctul petrecerii îl pun străngerile de mână. Dudaie motoarelor, falfăie parfesile și se indeasă pălăriile pe cap.

PLECAREA ÎN AVENTURA

Pornim; într'o mașină Victor Popescu, Mihail Niculescu, Lalescu și cu mine, restul caravanii în celelalte. Imaginația de autentic poet a confratelui înțurcat din „Interior” a știut să facă sala atentă.

Lată-ne dar sbrudă în „Siegfriedul” 616, condus de Victor Popescu, tot atât de bine ca și revista în care scriu, peste câmpurile mustoase, brune, verzi și galbene ale superbeii Oltenii.

Trec satele ca niște vise: Fișcălla, Marcea, Ionești, Drăgășani și ochii noștri mirați, ni se pare că nu vor ajunge niciodată să cuprindă toate văile și vălețele pe lângă care am mas. Când am intrat în Râmnicul Vălcii, oraș despre care o bună prietenă îmi povestise în termeni poetici, cânta un radio în piața centrului, iar la cofetărie bărfe și fuma „otvoleaua” urbi.

Plutonierii majori, se plimbau mândri și demni pe pavajul străzilor gustând din Dumineca pură ca dintr'o țigară „Golf”. La un cinema rula „Doamna dela etajul II”, în timp ce cronocarul cântă franceze, mult ficul Mihail Niculescu, admira, melancolic, soarele care apunea după un deal. (Am uitat să spun că Victor Popescu mă fotografiasă degustând o savarină!).

De bună seamă că nu încapoe unei veritabile curse de mașini, reliefind astfel calități (nebănuite) de... conducător, lui Matei Alexandrescu și lui Victor Popescu. Ploștii par a fi penultima etapă. Într'o grădiniță, sub bolta de viță, întindem mese, pentru a gusta ceva; trebuie să notez că gustarea a devenit... masă, la care Lalescu fuma ca un șarpe, Carianopol privea trist în zare, Victor Popescu se-

Popas la Pitești: Victor Popescu și Ștefan Baciu

umeri de piatră ai țării. La schitul Cornetu, dărză citoride drept-credincioasă, trei călugări înfruntau noaptea, prietenoși și tineri. O pace și-o liniște de început de lume, plutea ca o pasăre, peste gândurile noastre, iar ca într'o poesie, trenul despica tăcerea, tipând și chemând la viață. Poatecă s'a rupt o fâșie de basm, poatecă s'a închis lanternă magică... De-aici încolo, goană, goană, către Făgărașul în care va trebui să înopțăm, înghiteam kilometri, dar cetatea lui Radu Negru, tot departe era.

POPAS DE NOAPTE ÎN UMBRA ZIDURILOR ISTORICE

„Unde nu sunt visătorii?”, ne-am întrebat, descinzând pe trotuarul Făgărașilor, gândindu-ne la biblicul Matei, la „basarabeanul” Dorul-Dumitrescu, la severul critic Fântăneru, la

minunatul Crevedia și la elegiacul bard Vergilă Carianopol, sluga lui Dumnezeu „pupa-i-ar tălpile!” Am luat masa la marcele restaurant „MEXICO”, unde am gustat limbă verde, ouă roz, cașcaval sărat, mere pădurețe, mititei de anul trecut și muzică romă. Morfeu, bunul nostru amic, ne aștepta de mult, când am pășit pe pragul vasterlor odăi ale hotelului în care ingeniozitatea mea inventase un sistem de apă curentă, căci erau numai câni și lighiene. „Avant de dormi”, bunul meu amic Lalescu numără bătăiile ornicului unei basilici, de care celălalt bun amic, Victor Popescu, zicea că e... neagră.

CĂTRE BRAȘOVUL INIMII MELE...

Dimineața, drum către Brașovul inimii mele, cu o scurtă și sentimentală escală, scurtă pentru că ne grăbeam spre Bucureștii, în cari restul caravanii, desigur, că ajunsesse de mult! Mașina urca sprintenă Predealul, când o pălărie ne cade sub roate și ne întâmpină țipete de bucurie. Erau — ghiciti cine? — erau bunii noștri prieteni, cari făcuseră „un mic ocol” pe la Târgu-Jiu, pentru bucuria ochilor și a inimii. George Dorul Dumitrescu și Virgil Carianopol erau cei mai triști, pentru că noi — ceilalți — nu arboram fețe de mare doliu cum făceau ei. Și în fond, tristețea lor mi se părea pe deplin justificată, pentru că un cires sau un calș în floare, nu va fi întrecut niciodată de violetele pe care le vând țigăncile pe calea Victoriei, precum întinsele câmpuri peste care, uneori, un rumân și împingea plugul, nu se poate alătura de Parcul Ioanid sau de Grădina Icoanei. Tocmai când soarele era deasupra noastră, ne-am imbarcat (pentru a căta oară?) în mașini, luând de astă dată drumul adevărat ce duce spre București. Lăptării și grădini de vară, cu flori albastre și garduri verzi, străjuiau șoseaua, dealungul căreia Victor Popescu arunca note de jazz american. La o cotitură am întrecut mașina poetului Alexandrescu, în care am văzut — într'o clipă — ochelarii lui Crevedia și încruntarea de Ramses al doilea a lui Fântăneru; cu frunțile în vântul cerului rememoram cu toții Cetatea Banilor și drumurile țării, cu minunile și hărtoapele lor.

N. CREVEDIA ÎN VERRA

Drumul asfaltat a dat ocazie unei veritabile curse de mașini, reliefind astfel calități (nebănuite) de... conducător, lui Matei Alexandrescu și lui Victor Popescu. Ploștii par a fi penultima etapă. Într'o grădiniță, sub bolta de viță, întindem mese, pentru a gusta ceva; trebuie să notez că gustarea a devenit... masă, la care Lalescu fuma ca un șarpe, Carianopol privea trist în zare, Victor Popescu se-

INTOARCEREA TURISTILOR LA VETRELE LOR

Pe aeroportul Băneasa, o pasăre de oțel se lăsa pe pământul neted și Bucureștii se întindeau, clar, în fața noastră. Nu știu cum, dar am simțit o melancolie de inger căzut, când am văzut șoseaua, Calea Victoriei și Palatul Telefoanelor. Oamenii grăbiți și indiferenți alergau pe asfalt, femei fardate și frumoase arborau rochii de vară și pantofi excentrici. M'am uitat în jurul meu, în mașină: Victor Popescu zâmbea obosit: uff, caravană!, Lalescu moțăia infantil, iar Carianopol îl privea cu un aer de paternă dușorie. Poeții au descins, cu amintirile, pe la casele lor. Cetatea Banilor, cu oamenii ei calzi, cu amicii noștri lăsați în urmă, era mai mult o părere, acum, când tramvaiul 5 gonea pe Calea Dorobanților și când „Siegfriedul” 616 cotea pe Bulevardul Dacia, sub teji deși și umbroși.

Ciorbele, fripturile, dar mai ales vinul, ne îmbie ia vorbă

„Unde sunt zăpezile de erit?”, m'am întrebat, parafrazându-l pe Villon, în clipa în care am călocat pe asfaltul incins al cetății lui Bucur. Zăpezile, erau departe!...

...un oacheș și guraliv slătinean, de meserie „de toate, dar mai ales lustragiu” și „rom”.

cellalți ani și s'au bucurat — verde — câmpurile și — albastru — cerul.

Nu se cădea deci, ca noi, cei câțiva mânători ai condelului, care porneam în ziua de 13 Mai 1939 să împărțim visele noastre orașului din alte vremi, cu Bani despre cari slova cronicărească grăște, să nu ne bucurăm odată cu ei.

Iată de ce am renunțat la zgâlțâitul monoton al trenului și am pornit, în mașini, să înfruntăm Craiova.

Dar dintru început povestitorul, oricât ar vrea el să fie de obiectiv, se lovește de greutăți.

Pe unii dintre noi trebuurile îi rețineau mai mult în București, pe alții nerăbdarea îi imbia la drum. Așa că în automobilul lui Victor Popescu, directorul și prietenul nostru, nu s'au suit, la ora 2 jum. din zi, decât trei dintre noi: Victor Popescu, Ștefan Baciu, cântărețul anotimpurilor și Traian Lalescu, cel care se întâmplă să fie scriitorul acestor rânduri.

Cu mașina poetului Matei Alexandrescu rămăneau să pornească, la ora 8, N. Crevedia, George Dorul Dumitrescu, C. Fântăneru și Virgil Carianopol.

Alexandru Raicu, Mihail Niculescu și Iancu Bărneanu, — superștiosii — notați că am pornit într'o zi de 13 — au rămas la vechea formulă a trenului.

Cu neputință îmi va fi să-i urmăresc în drum pe cei ce n'au plecat cu noi.

Mă bizui însă pe spusele lor că nimic mai de seamă nu li s'a întâmplat.

CE DUCEA FIECARE...

Și trec la drumul nostru, în care fiecare a avut un rol de jucat. Victor Popescu ducea volanul cu o dibăcie care ne-a făcut să uităm cu totul 13-ul din calendar, eu duceam degetul pe hartă, arătând cât drum am făcut și cât mai avem de făcut, iar Baciu ducea discuția de pe un tărâm pe altul, cu dibăcie de scamator.

Dela fete blonde sărea poetul cu ochelari, la dioptriile sale, pentru că să ajungă apoi la scriitorii ruși. Și, între timp, înghiteam kilometri. Ștefan Baciu cânta duios, cu fals, iar Victor Popescu claxona. Dar, când la un moment dat „Siegfriedul” s'a prupit în noroi privându-ne furios prin ochelarii farurilor, Ștefan Baciu a trebuit să renunțe la vorbă și cântec și să împingă mașina, împreună cu noi, privind cu jind lucrul care se ducea de pe pantofi și cu care, împreună cu fularul lui Victor Popescu, spera să „deagata” fețele Craiovei.

Piteștii ne întâmpină cu sergenții binevoitori și prăjiturile bune, intristându-ne, însă, puțin în același timp. O scurtă discuție avută cu librarul orașului ne-a dat la iveală indiferența piteștenilor pentru tot ce este literatură. În „Săptămâna Cărții” s'au vândut doar 11 volume. Cifra este exactă, iar constatarea melancolică.

Slatina a găsit de cuvintă să ne primăsească cu haină de ploacă, dar cu aceeași bunăvoință din partea localnicilor, cari ne-au înconjurat, tentați de mașina și, mai ales, de aparatul fotografic al directorului nostru.

Câteva cuvinte schimbate cu un oacheș și guraliv slătinean, de meserie „de toate, dar mai ales lustragiu” și „rom”, care în cele câteva minute de haltă a fost mereu în conflict cu Ștefan Baciu, ne-a făcut să uităm vorba care circulă, că niște borfași slătineni, pentru ca să fure clopotul unui cal, i-au tăiat gâbul.

Iar automobilul, antipatizând penele ca și noi, a binevoit să se oprească, la ora 9 din seară, în fața hotelului „Minerva” din Craiova.

Dela început ne-a surprins cât se poate de plăcut prietenia cu care am fost întâmpinați de

chise, și de publicistul Georges-Gorj, care ne-a fost în peregrinărilor noastre prin Craiova, călăuză bine informată, știind să imbine adevărul cu legenda țesută în jurul Craiovei.

Amfitrioni și oaspeți, după sezațoare

Dar, ori câtă poftă am avea să colindăm Craiova, chiar și seara — căci cerul plin de stele cari nu știu nimic despre ploala din Slatina, predispune ușor la drumetele — masa întinsă în restaurantul „Minerva” ne amână plimbarea.

Ciorbele, fripturile, dar, mai ales, vinul ne imbie la vorbă. Și nu poate lipsi la o masă cu vin, anecdota. Iar domnul Nicolae al Lupului știe să spună atât de bine anecdote oltenesti!

GHICI, GHICITOAREA MEA?

Dela anecdote se trece la ghicitori, cari nefiind chiar cele clasice, sunt adecuate situației. Spune, de pildă, cetitorule, ce înțelegi din „hronicul” care grăștează ca într'o biserică neagră, luminată de o lumină tristă, Alkestis scrie o scrisoare de dragoste pentru fata lui Codru împărat, cea de dincolo de râu, care, culecată în frunzișul toamnei mele privește ceruri în apă, singură ca un pul de cuc, mângăind floarea reginei din păr și depănând instantanee turistice. Dacă nu ghicești „ești nebun”. Ghici ghicitoarea mea?

De altfel, te poate ajuta la ghicitorie orice librar din București... În timpul mesei, am sosit direct dela gară și poezii Raicu și Niculescu.

Sunt bine dispuși și, totuși, în conflict, din cauza unei cărți. Minutarele se învârtesc iute și începem să ne ingrijorăm de soarta celor piecați cu a doua mașină. Dar explicația că pe drum e primăvară și în mașină poezi, ne liniștește puțin asupra întârzierii.

O plimbare prin Craiova, în tovărășia domnilor Clocărdia, Nicolae al Lupului și Georges-Gorj, ne dă prilejul să admirăm biserică ca Madona Dudu, Sfânta Treime, Catedrala Sf. Dumitru și Biserica Sf. Ilie.

Căldiri monumentale — dintre cari, impresionant tocmal prin sobrietatea lui, e palatul Jean Mihail, — ne atrag de asemenea privirea.

Iar dintre statui ne-am oprit mai mult în fața celei din piața Unirea, reprezentându-l pe Alexandru Cuza. Dar grupul începe să se desbina. Victor Popescu a zărit o scenă — pe care o numește impresionantă: o trăsură în fața „Clubului Tinerimii” — și s'a retras, bănuim toți, să scrie o nouă nuvelă cu subiect „aristocratic”.

Ceilalți bucureșteni rămăși, ne suim, împreună cu domnul Georges-Gorj, într'o trăsură și pornim spre parcul Bibescu.